

Esterházyovcov kaštieľ v Bernolákove

I.	Úvod	2
II.	Krátka história Bernolákova	7
III.	História Esterházyovcov	
	III.1 Erb rodiny Esterházyovcov	16
	III.2 Čeklíska vetva Esterházyovcov	19
	III.3 Rodokmeň čeklískej vetvy	20
IV.	Esterházyovcov kaštieľ v Čeklisi	
	IV.1 História kaštieľa	27
	IV.2 Architektúra kaštieľa	37
	IV.3 Život v kaštieli, a jeho obyvatelia	40
V.	Bibliografia	49
VI.	Príloha –Fotografie	53

Úvod

Po moháčskej bitve r. 1526 tragicky sa uzavrel poltisícročný samostatný vývoj Uhorského kráľovstva, krajina si musela prijať vlastné politické možnosti. Po smrti Ľudovíta II.¹ uhorského kráľa nastal vákum, ktoré chceli využiť tak Turci, víťazi pri Moháči, ako aj Habsburgovci. Uhorskú korunu nakoniec nadobudol Ferdinand I. Habsburský, ale jeho víťazstvo bolo iba zdanlivé, nakoľko ovládol iba západnú a severnú časť krajiny. Sedmohradsko a severovýchodná časť Uhorska pod synom Jána Sapoľského, Jána Zigmunda (1541-1571) sa stala pod menom Sedmohradské kniežatstvo tureckým poddaným štátom, ktorá bola iba naoko samostatným štátom. Najväčšia, južná a stredná časť Uhorska s tromi najdôležitejšími mestami: Budín, hlavné mesto; Ostrihom, centrum uhorskej katolíckej cirkvi; Stolný Belehrad, korunovacie a pohrebné mesto uhorských kráľov – sa dostala pod tureckú nadvládu. Uhorské kráľovstvo pod vedením Habsburgovcov stratilo politické, riadiace a cirkevné centrum spoločne s čím sa stratila – zomrela alebo sa dostala do tureckého zajatia – aj vrstva, ktorá viedla krajinu z cirkevného, riadiaceho alebo vojenského hľadiska. Obrovské statky a hrady kráľa a šľachtickej vrstvy, ktoré symbolizovali ich moc, sa taktiež dostali do tureckých rúk, čím v podstate zlikvidovali šľachtickú a zemanskú vrstvu krajiny. Ferdinand I. a jeho potomkovia boli nútený znovuvytvoriť Uhorské kráľovstvo s novým hlavným mestom,

¹ Ľudovít II. uhorský kráľ (1516-1526). Zomrel v bitke pri Moháči. Potomka nemal, dva tábory bojovali so sebou o trón. Krajina sa rozdelila na dva časti a mala dvoch kráľov: boj medzi Ferdinandom I. Habsburským (1526-1564) a Jánom Sapoľským (1526-1541) v podstate vyhrala osmánska ríša.

novým cirkevným centrom, úradmi, vojskami a novým politickým zariadením. Takto sa stala Bratislava novým hlavným mestom krajiny, sídlom krajinského snemu a korunovácie, lebo sa nachádzala v blízkosti Viedne, s ktorou ju spájal Dunaj. Centrumom cirkvi sa stala Trnava, a nové politické zaradenie prinieslo nových ľudí na čelo krajiny.

V druhej polovoci 16. storočia sa vydvihne nová vrstva šľachty, ktorá je oddaná Habsburgovcom, ktorá vďaka pozíciám, ktoré zastávala, sa stala vedúcou veľkostatkárskou vrstvou Uhorského kráľovstva. Popri rodinách Pálffyovcov, Feštetičovcov, Bat'ňáňovcov takto sa vydvihla spomedzi zemanov aj rodina Esterházyovcov. Mikuláš Esterházy (1583-1645) okrem obrovského statku a grófstva (1626) získal aj najvyššiu česť krajiny: palatínstvo (1625).² Charakteristické je, že členy týchto rodín v Uhorskom kráľovstve zastávali vysoké rímskokatolícke cirkevné hodnosti – kardinál, biskup -, a štátne hodnosti – palatín, krajinský sudca, hlavný kapitán, župan – a okrem toho zastávali dôležité pozície vo Viedni vo dvorskej kancelárii a aparáte komory Habsburgovcov, a zapojili sa do pestrého a pompézneho života viacnárodnej šľachty hlavného mesta ríše. Táto vrstva magnátov sa začala viazať jazykovo ale aj kultúrne na Viedeň, nie na Uhorsko. Ich nové panstvá vyrastali na západnej časti Uhorska, v blízkosti Viedne a Bratislavy napriek tomu, že táto vrstva trávila väčšinu svojho času vo svojich domoch Viedni a Bratislave.

Karlócky mier (1699) neznamenal iba oslobodenie Uhorského kráľovstva spod tureckej nadvlády, ale aj rozdelenie obrovských opustených statkov. Tieto obrovské statky sa rozdelili medzi šľachtou vernou Habsburgovcom, ktorá tým pádom tak zosilnela, že Habsburská ríša si mohla dovoliť vojnu na

² Palatín: predseda panskej snemovne, zastupoval kráľa v jeho neprítomnosti.

dvoch frontoch. V španielskej dedickej vojny (1701-1714) a v boji proti uhorskému povstaniu Františka Rákócziho II. súčasne (1703-1711) sa najviac mohli spoliehať na podporu uhorskej šľachty a zemanstva, ktorí sa stali bohatými a vplyvnými pod Habsburgovcami³. Gróf a maršal Ján Pálffy, hlavný veliteľ protirákócziovského cisárskeho vojska, bol vodcom tejto šľachtickej vrstvy. Popri ňom bola medzi nimi viacero členov rodiny Esterházyovcov, ako aj eisenstadtský Pavol Esterházy, založiteľ kniežackej vetvy a gróf Jozef Esterházy, staviteľ čeklískeho kaštieľa.

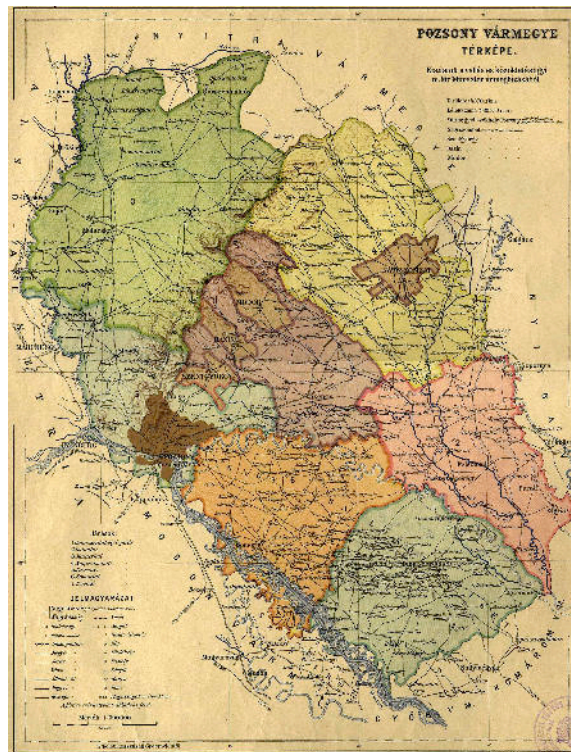
V 18. storočí svet rokoka začína ustupovať vo viedenskom dvore, miesto neho zosilnie móda francúzskeho jazyka, divadla a štýl svetského života. Takto sa stala Viedeň hlavným sprostredkovateľom francúzskeho vplyvu do Uhorska. Veľmož, resp. tí, ktorí sa viackrát obrátili vo Viedni sa snažili doma, na vlastných statkoch udomáčniť nový životný štýl. Namiesto drsných, vojnových hradov a bášť na vysokých skalách začali vo veľkom počte vyrastať na nížinách kaštiele v barokovom a rokokovom štýle, ktoré sa ťahali v širokom pruhu od západu na východ, ako napr. Kráľová, Veľký Biel, Ivánka, Čeklís atď.

Blatnaté roly sa premenili na zelenajúce sa parky okolo nových rezidií s krásnymi, bohato zariadenými sálami, ktoré vnucovali dojem, že život v tejto krajine začína byť veselým a príjemným miestom – aspoň pre vysokú vrstvu spoločnosti. Počas vládnutia Márii Terézii (1740- 1780) postavili viac ako 200 kaštieľov a kúrií. To znamená, že nový životný štýl bol nielen pre najvyššiu šľachtu, ale aj pre zemanstvo dosiahnuteľný, aj keď v trochu skromnejšej forme. V tomto pretekaní, ktoré bolo charakteristické pre kniežatá a veľmož celej Európy, každý sa snažil napodobniť francúzsky

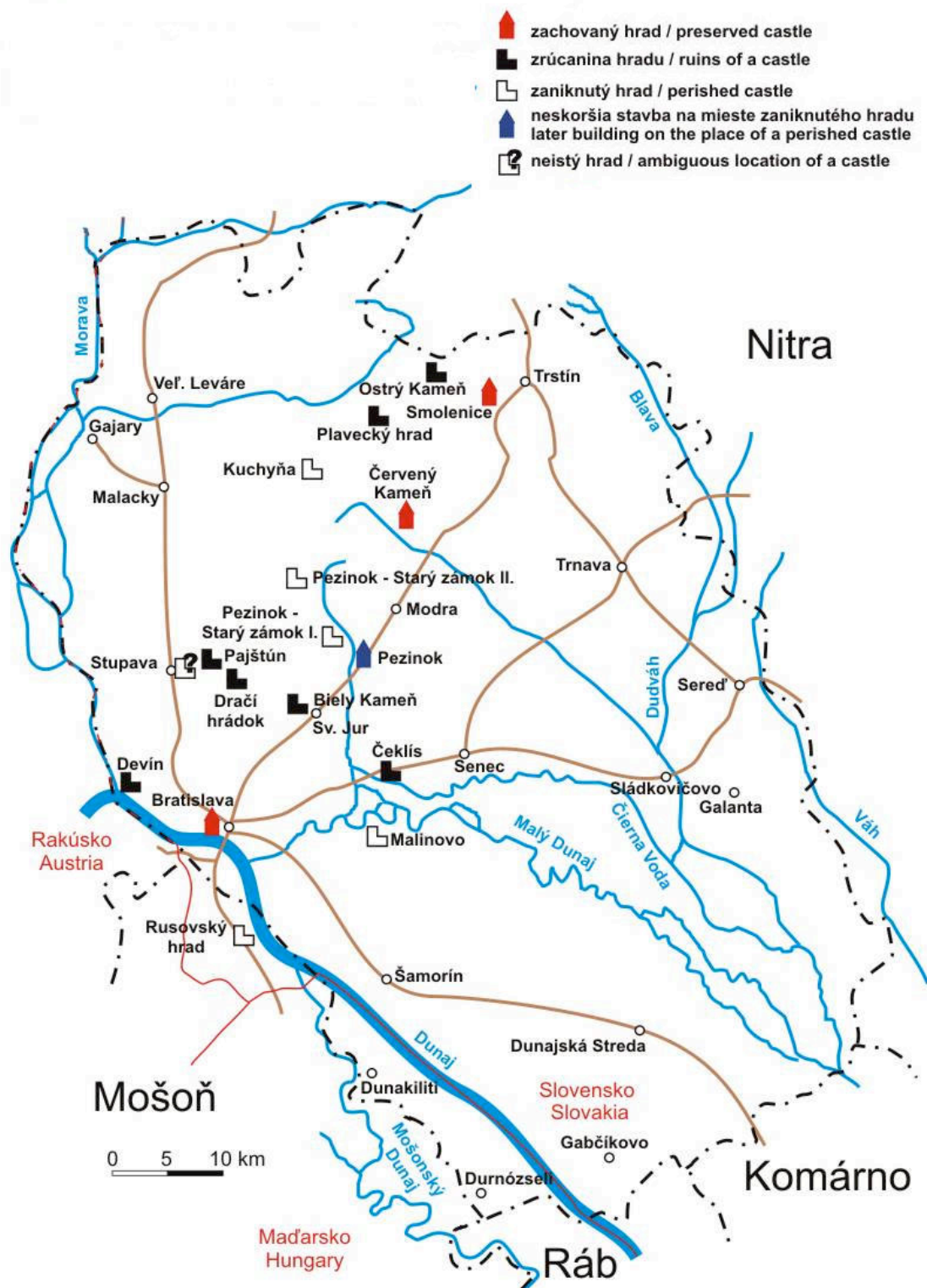
³ Uhorský v tomto prípade neznačí národnosť, ale to, že Uhorské kráľovstvo uznalo ich za šľachticov. Ich veľká časť bola rakúskeho pôvodu, alebo aj v prípade, že sa narodili v Uhorsku, boli nemeckej národnosti.

Versailles, jedine knieža Mikuláš Esterházy nazývaný aj „veľkolepý“ (1714-1790), mohol byť úspešný v Uhorsku. Len on bol natoľko bohatý, aby mohol dať postaviť kaštieľ vo Fertőde, ktorý sa stal známym nielen vďaka svojej rozlohe, zariadenia, obrovského parku, ale aj divadlu a veľkolepým koncertom, operným predstaveniam a slávnostiam, na ktorých vystupoval domáci orchester pod dirigovaním Haydna atď.

Ale ani pomenej bohatí Esterházyovci, deliaci sa na viacej vedľajších grófskych vetví nechceli zaostať za kniežatskou vetvou a postavili vlastné statkárske rezidencie, kaštiele v Tate, Sereďi, Senci, Galante, Csákváry. Takto urobil aj gróf Jozef Esterházy v Čeklisi, keď od r. 1712 do 1714 sa pustil do budovania významného barokového kaštieľa v Uhorsku.

Bratislavská župa (Pozsony Vármegye) v minulosti

Hrady a kaštiele pri Bratislave

Krátka história Bernolákova

Starobylá sídlisková jednotka s dnešným nehistorickým názvom Bernolákovo (pred rokom 1948 po nemecky Lanschütz, po maďarsky Cseklész, a po slovensky Čeklís) leží v Podunajskej nížine na nive Malého Dunaja a Čiernej vody, nad ktorým sa vypína vo forme terasy vysokej 20-30 m. Z archeologických nálezov sa dozvedáme, že miesto bolo osídlené už v neolite, v dobe bronzovej, v dobe laténskej i vo rannej dobe rímskej a intenzívne aj pred veľkomoravskom obdobím.⁴

Oveľa viac dôkazov o osídlení pochádza z 8. storočia. V rokoch 1958-1959 našli na dune zvanej Šakoň slovansko-avarské birituálne pohrebisko. Postupne bolo odkrytých 84 rôznych hrobov, medzi ktorými boli hroby kostrové i popolnicové (žiarové).⁵ Zvláštnosťou slovansko-avarskej symbiózy sú hroby so zvyškami kostry koňa i jazdca. I keď niektoré boli vykradnuté, archeológovia tu našli zvyšky výzbroje: šable, oštepky, strelky šíпов, pozlátené ozdoby a v malom množstve keramiku. Z dokumentovaných výskumov napríklad zistili, že dominantným druhom mäsitej potravy u obyvateľov nášho územia bola ovca. Po tomto období nie sú jasné dôkazy o tom, že sídliská na území Bernolákova boli trvalé. V osídľovanom procese hral dôležitú úlohu aj komunikačný spoj medzi Bratislavou a Trnavou, a to nesporne už v staršej dobe rímskej.⁶

A práve lokalita Bernolákovo zohrala na terase tejto cesty dôležitú úlohu. Obec sa písomne spomína v roku 1209, kedy kráľ Ondrej II. daroval

⁴ Nálezové správy č. 1702/63, 4383/68 a 8524/78 v archíve AÚ SAV v Nitre.

⁵ Krasovská, Ľ.: Pohrebisko v Bernolákove. Slovenská archeológia, 10, 1962, s.425-460.

⁶ Pichlerová, M.: Postavenie Gerulaty na stredodunajskom Limes Romanus. In: Zborník SNM, 77, História, 23, 1983 s. 72, obr. 2.

správcovi pivníc Šebešovi-Šebastiánovi, synovi nitrianskeho župana Tomáša obec i panstvo Svätý Jur (Jengurug) spolu s dedinami: Ceki (Bernolákovo), Joan (Ivanka pri Dunaji), Casteilan (Farná) a Ybrehart (Malinovo). V roku 1216 Čeklís sa uvádza ako villa Cheki.⁷

Z ďalších historických materiálov sa dozvedáme, že pred 13.storočím boli na území dnešného Bernolákova dve osady - Čeki a Lužnica. Slovo Lužnica je odvodené od slova log, luh - čo znamená háj, lesík na bažinatej pôde. A taketo je územie pri Čiernej vode. V 13.storočí túto oblasť kolonizovali Nemci a ich ponemčený výraz používali obyvatelia od roku 1313 - Luensnicz (neskôr Losnych, Loznicz, Lansitz, Lanschitz, Lanschütz). Obe osady neskôr splynuli a názov spojenej obce sa poslovenčil na Čeklís. Na kopci s názvom Várdomb (hradný kopec) sú pozostatky čeklískeho hradu, ktorý chránil územie od juhu. Na vrcholci hradného vrchu je v súčasnosti štýlovo postavená (ako stredoveká hradná bašta) vodárenská veža. Čeklísky hrad bol pravdepodobne postavený po tatárskom vpáde (1241) okolo roku 1290. No je predpoklad, že strážna veža tu stála už pred týmto rokom. Z obecnej kroniky sa dozvedáme, že na začiatku 14.storočia patrila kráľovi Karolovi Róbertovi. Ten ho roku 1324 daroval comesovi Abrahámovi Verešovi. Odvtedy je známy pod názvom Castrum Chekles. Obec, ktorá mala svoj hrad, sa zväčša spája s existenciou farnosti a kostola. Podľa niektorých prameňov bol kostol pôvodne románsky, no dokladovaný vo väčšine literatúry sa čeklísky kostol spomína ako stavba gotická. Je zo 14. storočia a bol zasvätený sv. Štefanovi - prvému uhorskému kráľovi. Jeho patrocínium (zasvätenie sv. patrónovi) zostalo nezmenené. Je najstaršou kultúrnou pamiatkou Bernolákova. V literatúre sa často spomína ako gotická

⁷ M. Slivka: K stredovekým dejinám Bernolákova (Čeklíša) a jeho okolia. In.: Zborník SNM, História, r. LXXXI-1987., s. 151.

stavba zo 14. storočia, no niektoré historické pramene pripúšťajú možnosť, že v tom období bola goticky iba upravená pôvodná románska stavba z 13. storočia. Gotický charakter sa zmenil ďalšou úpravou v rokoch 1764 a 1773. Tieto stavebné úpravy uskutočnili vtedajší majitelia Čeklísa, Esterházyovci. Bola vykonaná prístavba veže k západnej fasáde lode kostola a oratória. Vtedy bola odstránená i kamenná románska krstiteľnica (dnes je vo farskej záhrade) a nahradená novou. Všetky úpravy boli v štýle baroka. V rokoch 1952-53 bol objekt zväčšený prístavbou bočnej kaplnky na severnej strane presbytéria a z južnej strany obdĺžnikovou prístavbou z tehál, rozdelenou priečkami na tri samostatné miestnosti (sakristia, sklad a boží hrob). Pôvodné patrocinium mohlo patriť Štefanovi prvomučeníkovi, no v priebehu stredoveku sa zmenilo a aj dnes je kostol zasvätený svätému Štefanovi - kráľovi. Veľmi vzácnou pamiatkou je zlatý kalich z roku 1666. Tento unikátny jednolod'ový sakrálny priestor je zakončený polygonálnym presbytárom a novou prístavbou kaplnky. Presbytérium je zaklenuté gotickou krížovou rebrovou klenbou s profilovými rebrami. Lod' je krytá krížovou hrebienkovou klenbou. Sakristia je plochostropá. Fasáda je členená dvojstupňovými opornými piliermi. V roku 1390 sú novými majiteľmi Apponyiovcí. V roku 1458 hrad i obec patrili Barbore Dengelengi - manželke Šebastiána z Rozhanoviec. Začiatkom 16.storočia mala obec aj svoj obecný úrad a pečať. Táto časť histórie má ešte biele miesta, pretože pečať, na ktorej bolo vyryté Czeklesz, mal v znaku tri ľalie. Vzťah medzi tromi ľaliami a nemeckým pomenovaním Drei Lilien Stadt nie je nikde vysvetlený. V tomto období asi vzniklo pomenovanie čeklískeho hradu - Ľaliový hrad. V roku 1523 dostala obec prvú výsadnú listinu, na mestečko sa vyvinula až v 17. storočí. V roku 1553 patrila hrad Čeklís Ondrejovi Báthorymu a pánom z Pajštúna. Keď 24.septembra 1663 dobyla turecká

armáda Nové Zámky, knieža Montecuccoli (najvyšší protiturecký dôstojník) sústredil svoje sily pri Čeklísi, aby chránil Bratislavu. V rokoch 1681-1683 Imrich Thököly, ako hlavný organizátor protihabsburského povstania, zhromaždil pri Čeklísi 5000 povstalcov, ktorým velil Štefan Petröczy. Cisárske vojsko však povstalcov porazilo. Začiatkom 18. storočia za povstania Františka Rákoczyho II. povstalci hrad aj osadu Čeklís úplne zničili. O osude hradu už viac nevieme, pretože podľa niektorých bol spustošený už v 15. storočí; či bol obnovený v 16. a 17. storočí nie sú žiadne správy, lebo jeho majitelia sídlili v Šintave a Čeklís im slúžil iba na strážne a hospodárske účely. Rákoczyho povstania na začiatku 18. storočia Čeklís ľahol popolom, obdobie neznáma netrvalo dlho. Neďaleko od miesta starého hradu si dala vystaviť rodina Esterházyovcov nový kaštieľ. Rod Esterházyovcov bol už v minulosti veľmi bohatý a vážený. Prvé zmienky o ňom pochádzajú z roku 1186. Historici venovali pozornosť trom hlavným vetvám tejto rodiny. Zakladateľom čeklískej vetvy bol palatín Mikuláš Esterházy. Bol protestantom, neskôr sa dal prekrstiť na rímskokatolíka a bojoval proti protestantom spolu s Petrom Pázmányom. Bol poslancom za mesto Zvolen, neskôr bol zvolený za palatína. Priamym potomkom tejto vetvy bol gróf Jozef Esterházy (vnuk krajinského palatína Mikuláša Esterházyho). Jeho rodina patrila medzi favorizované šľachtické rody pri viedenskom dvore. Gróf Jozef Esterházy pomáhal Habsburgovcom vo vojnách proti Turkom. Po uzavretí Szatmárského mieru (1711) cisár bohato odmenil grófa Esterházyho za jeho pomoc. Túto odmenu využil gróf na postavenie kaštieľa v Čeklísi v rokoch (1712?) 1714-1722.

V priebehu 18. storočia sa aj na Slovensku rozvíjali a silneli kapitalistické výrobné vzťahy, vznikali manufaktúry, ťažilo sa čoraz viac obyčajných i drahých kovov, rozvíjala sa banská technika aj hutníctvo. Koncom

18.storočia pretrvával boj medzi cechmi a novovznikajúcimi manufaktúrami, ktorým veľkú pomoc poskytl i Mária Terézia svojou reformou z 5.marca 1765, a tým zabezpečila ich rozvoj. Pre zaujímavosť možno spomenúť, že v Čeklísi bol známy cech čižmárov (1726) a cech hrnčiarov (1745). Panovníčka Mária Terézia v Čeklísi v roku 1766 zriadila prvú manufaktúru na výrobu súkna a rôznych druhov bavlnených látok - kartútku. Bola vybudovaná na pravom brehu Čiernej vody, neďaleko kaplnky Svätej Anny. Manufaktúru založila skupina bratislavských a viedenských podnikateľov, na čele ktorej stál Jozef Falquet a jeho zať Ignac Canvert. Spoločníkmi boli Jozef Wachtler a Konrád Himberger. Zakladatelia investovali do jej založenia 60 000 zlatých. Manufaktúra získala cisárske privilégium.

Čeklís mal ideálne podmienky na bielenie kartútku - veľké lúky i vodu. Bielenie sa vykonávalo primitívnym spôsobom - na slnku. Z tohto obdobia pochádzajú i miestne názvy: Panské lúky (lúky, na ktorých sa bielil kartún), Fabrický most (vedie nad Ľadovou vodou), Ľadová voda (potok vlievajúci sa z pravej strany do Čiernej vody). Kartútku vyprodukovala ročne asi 3000 kruhov kartútku a 5000 kruhov cicu. Neprimerané náklady a veľká konkurencia zapríčinila úpadok čeklískej manufaktúry, o ktorej posledné správy hovoria ešte v roku 1792. Manufaktúra v Čeklísi bola po šaštínskej manufaktúre druhou najvýznamnejšou na Slovensku. Iba tieto dve mohli vyvážať svoj tovar aj do Rakúska. S výrobkami čeklískej manufaktúry obchodovali kupci v Modre, Pezinku, Galante, Dunajskej Strede, Hlohovci, Banskej Štiavnici, Ostrihome, Komárne, Šali, Banskej Bystrici, Kežmarku, Rábe, Vespréme, Budíne, Pešti a Temešvári. Manufaktúra mala v období najväčšieho rozmachu 100-150 stálych zamestnancov, 100 dievčat - farbiarok a okrem toho zamestnávala ešte asi 2000 pradiarov a česáčov z okolia.

V období hľadania identity malých národov prichádza do Čeklísa po skončení štúdia teológie mladý katolícky kňaz Anton Bernolák. Táto ponuka ho veľmi potešila, pretože dedina ležala blízko Bratislavy a nebolo z nej ďaleko ani do Trnavy. Boli to dve významné centrá, ktoré potreboval pre svoju jazykovú tvorbu. Už sem priniesol výťažky prvého diela Kriticko-filologickej rozpravy o slovanských písmenách. Rok 1787 vošiel do dejín ako dátum kodifikovania - uzákonenia slovenčiny. Hoci na fare pôsobil iba krátko (1787-1791), môžeme byť na toto obdobie hrdí. V rokoch 1784-1787 A. Bernolák študoval teológiu vo Viedni a v generálnom seminári v Bratislave. Po vysvätení za kňaza (17.8.1787) nastupuje ako kaplán na fare v Čeklísi. Najvýznamnejšie dielo A. Bernoláka vzniká v posledných rokoch pôsobenia v Bratislave a v Čeklísi. Je to obdobie, keď mladá slovenská inteligencia hľadá identitu vlastného národa. Do dejín vstupuje ako kodifikátor spisovnej slovenčiny v roku 1787. V lete 1791 odchádza z Čeklísa do Trnavy, kde sa stal tajomníkom arcibiskupskej kancelárie. V roku 1797 nastupuje ako dekan v Nových Zámkoch, kde veľmi mladý 15.1.1813 zomiera.

Po odchode Antona Bernoláka z Čeklísa sa o osudoch dediny veľa nevie. Sú to "biele miesta", o ktorých mlčí obecná kronika i slovenskí historici. A práve preto je táto časť viacmenej chronologickým prehľadom. Od 18. storočia bola v obci stanica dostavníkovej pošty medzi Bratislavou a Blatným. V roku 1828 mal Čeklís 268 domov a 1803 obyvateľov. Panstvo tu malo rozsiahly majer s chovom oviec. Grófsky rod Esterházyovcov patrila medzi najbohatšie. V roku 1910 mala obec už 2103 obyvateľov. Obecná kronika spomína až obdobie 1. svetovej vojny. V pekné slnečné nedeľné ráno 26. júla. 1914 prišiel do obce zástupca okresného úradu a priniesol mobilizačnú vyhlášku. Podľa nej mali do armády nastúpiť všetci muži do 37

rokov. Začala sa 1. svetová vojna. Kronikár spomína: "Smutné časy, mobilizácia vyprázdnila Čeklís. „Čo lepší chlapi sú, všetci musia byť vojakmi. Všade plač a náreky, ale nedá sa pomôcť - rozkaz je rozkaz. Vojna je neúprosná, vojna potrebuje obeť. Veľa vojenských vlakov prejde cez Čeklís a vojaci spievajú. Spievajú smutné i veselé..." Vojna celou hrôzou doľahla i na Čeklís. Z krátkodobej sa stala vojna dlhodobá. V rokoch 1916-1917 boli pre vojenské účely zobraté 2 zvony z kostola a 1 z kaplnky Sv. Anny.“ Bieda i smútok panovali všade, bez peňazí a potravín sa ťažko žije.“ V rokoch 1916 zriadili v Čeklísi poľnú nemocnicu. Boli to baraky vystavané na obecných pozemkoch v blízkosti hradskej od Ivanky po Veľký Biel. Po skončení vojny ich úrady dali rozobrať a materiál rozpredali občanom.

28.októbra 1918 ešte v obci nik nevedel, že 1. svetová vojna sa skončila. Až na druhý deň. V ďalších dňoch a mesiacoch sa vracali domov vojaci. 43 občanov Čeklísa sa domov nevrátilo - pamätník týmto obetiam bol postavený pri kostole. V tom istom roku obyvateľstvo obce i okolia zničilo oboru, kde sa dovtedy chovala vysoká zver.

Po vzniku Československej republiky v Čeklísi začali svoju činnosť slovenské úrady i slovenská škola. V rokoch 1922-23 bola v obci parcelácia Esterházyovských pozemkov a stavebných parciel - obec sa veľmi rýchlym tempom rozširovala. Vo voľbách 1923 bol tajným hlasovaním za starostu zvolený Jakub Príkopský a v roku 1927 Karol Kastl. 10.októbra 1937 bol slávnostne odhalený pomník Antona Bernoláka, ktorý bol dielom akademického sochára Frica Motošku. Na veľkolepej celonárodnej oslave sa zúčastnilo veľa vzácných hostí svetských i cirkevných (okrem iných ministerský predseda dr. Milan Hodža). Bustu odhalil okresný náčelník dr. Augustín Brychta, ktorý mal i hlavný slávnostný prejav. V tomto roku mal Čeklís asi 5000 obyvateľov. V obci bola pošta s telefónom a telegrafom,

obvodný notariát, žandárska stanica, 5 hostincov, 5 obchodov, potravinové družstvo, mlyn, kultúrny dom aj kino. 2. novembra 1938 Viedenskou arbitrážou Čeklís pripadol naspäť k Maďarsku. Vo večerných hodinách bol obsadený maďarským vojskom, zmenili sa i predstavitelia obce a školy. 14. marca 1939 bol Čeklís pripojený k Slovensku, lebo v tento deň bol vyhlásený prvý samostatný Slovenský štát. Pred obecným úradom sa konali veľké oslavy. Bol zvolený i vládny komisár Jozef Mutkovič, ktorý funkciu vykonával až do oslobodenia. 1. septembra 1939 začala 2. svetová vojna. Prvá mobilizácia bola v júni 1941 a do bojov išlo prvých päť ročníkov záložných vojakov. V roku 1941 sa začalo so stavbou ľudovej školy, ktorá bola dokončená v roku 1942. V tom istom roku bola postavená poschodová budova obecného úradu. V roku 1943 boli na Várdombe umiestnené protiletadlové delá. Školská budova bola obsadená slovenskými vojakmi, po ich odchode tam sídlil nemecký vojenský štáb. Obec bola oslobodená 2. apríla 1945 ráno o 6. hodine Červenou armádou. V detskom domove, škole i v kaštieli boli zriadené poľné nemocnice, v ktorých ošetrovali ruských vojakov. Krátko pred skončením vojny ušiel z kaštieľa Karol Esterházy. Po jeho odchode ľudia začali vykrádať kaštieľ, zmizli niektoré cenné obrazy, nábytok i vzácne knihy z knižnice. 4. apríla bol utvorený Revolučný národný výbor. Predsedom sa stal Ján Belai. V 1947 bola parcelácia skonfiškovaného majetku Esterházyovcov. Bol to veľmi ťažký rok - bolo katastrofálne sucho, ktoré malo za následok veľkú neúrodu. V tomto roku poslanci podali návrh na premenovanie obce. Boli dva návrhy: Krasnodar a Bernolákovo. Na nadriadených miestach prešiel návrh Bernolákovo a od 11. júna 1948 nesie obec toto pomenovanie.⁸

⁸ In.: www.bernakovo.sk

V súčasnosti je Bernolákovo dynamicky sa rozvíjajúcou obcou s veľkou perspektívou do budúcnosti. Významnou aktivitou v obci je výstavba Areálu voľného času, spojená s realizáciou golfového ihriska s ďalšími aktivitami, ako sú tenisové ihriská, jazdecký klub, resp. po ukončení regulácie toku Čiernej Vody kajakový klub.⁹

Čeklisky hrad v minulosti

⁹ Encyklopédia miest a obcí Slovenska, s.68.

História Esterházyovcov

Rodina Esterházyovcov pochádza z rodu Šalamúna. Zo spoločného kmeňa pochádzajú rodiny Šalamonovcov z Illésháza, Šalamonvári z Harkályu a Šalamonfalvai z Veszprémskej župy. Prvým známym členom rodiny je Mokud z roku 1186, ktorý bol pristaldusom Belu III. Pôvodným rodinným hniezdom rodiny bol Žitný ostrov. V roku 1239 sú v Alsóohídajla, 1242 v Salamone, 1248 vo Vathe a Salamone sú statkármi. Rodina sa vydvihne v XVI. storočí. Beňadik si berie za ženu Helenu Bessenyei Galantskú, ich synom sa stane František Esterházy Galantský (1533-1604), ktorý sa roku 1580 stane podžupanom Bratislavskej župy. V roku 1566 sa ožení s Žofiou Illésházy Illésháza. Majú spolu trinásť detí, z toho štyroch synov, ktorí sa stanú zakladateľom vedľajších vetiev rodiny. Vetva Gábora so synom Farkasom roku 1670 vymrie. Pavol je zakladateľom zvolenskej vetvy. Daniel víťaz zlatých ostrohov založil csesznekskú vetvu, palatín Mikuláš (1583-1645) je založiteľom fraknovskej vetvy, veľkoleposť rodu môžu ďakovať jemu, on je najdôležitejším členom rodiny. Zemanská rodina vďaka predovšetkým jemu zato, že sa stala vedúcou magnátskou rodinou. Od neho sa odvíjala mladšia fraknovská grófska vetva, ako aj staršia kniežatská vetva, ktorej najznámejším predstaviteľom boli knieža Pavol Esterházy (1635-1713) a jeho vnuk Mikuláš Jozef Esterházy (1714-1790), nazývaný aj „Veľkolepý“, lebo miloval pompéznosť.

Erb:

Grófsky erb, respektíve najstarší variant: v modrom poli zlatý grif stojí na korune ozdobenej zlatými listami, v nadvihnutom pravom pazúry drží ohnutú šabl'u v zlatom puzdre, v dopredu držanom ľavom pazúry drží tri pozlátené červené ruže so zelenými stopkami a lístím. Ozdoba prilby: taký istý vyrastajúci grif. Prikrývadlá: sprava zlato-modré, zľava zlato-červené.

Kniežatský erb: štvrtený štít s čiernym srdcovitým štítom, v ktorom vidno zlaté písmeno L, a na vrchu srdcovitého štítu je kniežatská koruna. Veľký štít: v 1. a 4. modrom poli stojí privrátený zlatý grif so zlatou korunou na hlave, stojací na zlatej korune so zlatým lístím, v dopredu držanom ľavom (pravom) pazúry drží ohnutú šabl'u v zlatom puzdre, v dopredu držanom ľavom (pravom) pazúry drží tri pozlátené červené ruže so zelenými stopkami a lístím; 2. a 3. pole je červené a strieborné: z rozdeľovacej čiary vyrastajúci privrátený zlatý korunovaný lev v nadvihnutom ľavom (pravom) pazúry drží tri biele ruže so zelenými stopkami a lístím, dolu sú tri pozlátené červené ruže s piatimi lupeňmi. Príľba nie je. Erb pod kniežatskou korunou prikrýva kniežatský plášť.

Kniežatský erb podľa iného prameňa: štvrtený štít so srdcovitým štítom (ako v predošlom opise). Veľký štít: 1.v modrom poli na zlatej korune stojací dovnútra obrátený korunovaný grif, v pravom pazúry držiaci meč; 2. v zlatým lemovanom modrom poli dva strieborné ľavo priečne brvná, hore sprava, dole zľava rohom k brvnám obrátený strieborný polmesiac; 3.korunovaný zlatý grif držiaci ohnutú šabl'u; prikrývadlo: zlato-modré; 4. modré krídlo ozdobené priečnymi brvnami a polmesiacmi ako v druhom poli; prikrývadlo strieborno-modré; 5. strieborné krídlo, ozdobené tromi (2+1) pozlátenými červenými ružami; prikrývadlo: strieborno-červené. Prikrývadlá štítu: korunovaný zlatý grif držiaci meč v pravom pazúry a korunovaný zlatý lev držiaci tri biele ruže na zelenej stopke.

Potomkovia Františka Esterházyho Galantského a Žofie Illésházy z Illésháza:

1. Magdolna (1567-1609), manžel Kubinyi Ladislav z Nagyolaszi
 2. František (1568, zomrel v útlom veku)
 3. Tomáš (1570-1616), protestantský spisovateľ, prekladateľ
 4. Štefan (1572-1596), vojak
 5. Ján (1574, zomrel v útlom veku)
 6. František (1576, zomrel v útlom veku)
 7. Farkas (1577-1617)
 8. Žofia (1578-1620), manžel Martin Révay z Trebosto
 9. Gábor (1580-1628), od roku 1619 barón
Manželky: 1. 1612. Anna (Bora) Ujfalussy z Divék-Újfalu
2. Mária Dersffy zo Szerdahely
 10. Mikuláš (1583-1645), od r.1625 palatín, od r. 1613 barón, od r. 1626 gróf
Manželky: 1. 1612. Uršul'a Dersffy zo Szerdahely
2. 1624. Kristína Nyári z Bedeghň
- Zakladateľ fraknovskej vetvy ► mladší fraknovský gróf ► čeklíska vedľajšia
► tatajská vedľajšia vetva
- fraknovská staršia kniežatská ► francúzska vedľajšia vetva
11. Daniel (1585-1654) kráľovský komornícky poradca; od r. 1619 barón
Manželka: 1623. Judita Rummy z Rábadoroszló
Zakladateľ csesznekskej vedľajšej vetvy
 12. Pavol (1587-1645), hlavný išpán Baršu
Manželky: 1. 1616. Zuzana Károlyi z Nagykároly

2. okolo r.1640 Eva Viczay z Lóos

Zakladateľ zvolenskej vetvy

13. Anna (1550?), manžel Ján Kéry z Ipeľského Kýru

1. *Mikuláš Esterházy* (Galanta, 8.4.1582.–NAGYHÖFLÁNY, 11.9.1645.):

Gróf, veľkostatkár, veľmož, palatín, zakladateľ majetnosti a moci rodiny. Pochádzal z protestantskej zemanskej rodiny na Žitnom ostrove, ktorý ale ešte zamlada rekatolicizoval. V roku 1612 zobral za ženu prebohatú vdovu Františka Magócsyho, Uršulu Dersffy a tak sa stal vlastníkom tohto obrovského majetku. Ako prívrženec Habsburgovcov dostával kráľovské dary a čoraz dôležitejšie hodnosti. Roku 1613 mu udelili barónsku hodnosť, r. 1617 sa stane hlavným županom Beregskej, r. 1618 Zvolenskej župy, víťaz so zlatými ostrohami. R. 1625 ho šopronský snem zvolil za palatína; roku 1626 dostal grófsku hodnosť od Ferdinanda II., ktorý mu udelil aj hrad vo Frakne. V pozícii palatína obraňoval právo stavu proti habsburskému absolutizmu; pričom ale podporoval protireformačné snahy dvora; zúčastnil sa uzavretia nikolsburgského (1622) a linzského mieru (1645). Neúprosne stál proti boji nezávislosti sedmohradských panovníkov, proti povstaniu Gábor Bethlena a Juraja Rákócziho I. sa postavil aj do zbroje. Bol proti snahám poddaných, nesúhlasil s ich odbremením, ani s udelením hajdúskymi výsadami pre nich.

2. *Pavol Esterházy* (1635-1713):

Knieža (Eisenstadt 7.9.1635. – Eisenstadt, 26.3.1713): palatín, básnik, hudobný skladateľ, syn palatína Mikuláša. Už roku 1652 sa stane hlavným županom Šopronskej župy, kráľovský poradca, od 1661 hlavný dvorný majster. Zúčastnil sa protitureckých bojov, roku 1663 bojoval po boku Mikuláša Zrínskeho, roku 1668 je už hlavným kapitánom. Roku 1681 ho zvolil šopronský snem za palatína. Roku 1683 sa zúčastnil oslobodenia Viedne spod tureckej nadvlády a roku 1686 oslobodenia Budína. Roku 1687 dal prijať snemu zákon o večnom kráľovstve Habsburgovcov a zrušení 31. bodu Zlatej buly, začo mu udelili kniežactvo s obrovskými statkami. Napriek tomu, že opakovane protestoval proti absolutizmu Lipóta I. v prospech stavovských právomocí, v podstate ale podporoval politiku viedenského dvoru. Bol medzi prvými, ktorý prerobil svoje obrovské statky na zverenstvá. Jeho kaštieľ v Eisenstadte je výrazným dielom barokového slohu v Uhorsku. On založil eisenstadtský orchester, ktorý sa neskôr stal

svetoznámy. Pod názvom Harmonia Caelestis vydal zbierku 55 cirkevných hudobných skladieb (1711), ktoré sa stali skvostami barokovej hudobnej kultúry. Okrem toho písal aj básne a náboženské diela.

3. František Esterházy (1641-1683):

Založil Fraknovskú grófsku vetvu rodiny. František Esterházy Galantský sa narodil v Stupave 17.2.1641, zomrel v Keresztúri 16.10.1683. Jeho manželky: 1. Trenčiansky hrad, 7.2.1661: grófka Helena Illésházy z Illésháza (1646 Trenčín – 12.2.1669). 2. Oravský hrad, 15.11.1670: Grófka Katarína Thököly z Kežmarku (18.4.1655, Gáta – 26.1.1701). Deti: František (1683-1754), Anton (1676-1722), Jozef (1728-1795).

4. František Esterházy mladší (1683-1754):

Pokladník, tretí syn Františka s Katarínou Thököly. Roku 1704 kráľovský plukovník, zúčastnil sa bojov pri Trnave ako aj vojenských výprav proti Rákóczimu. V júli r. 1710 ako generál sa dostal pod Rábom do zajatia známeho kuruckého veliteľa Adama Béri Balogha, odkiaľ sa mu ale podarilo utiecť. Na korunovácii Karola niesol zástavu Slovenska. V roku 1719 si rozdelili s bratom Jozefom medzi sebou zhabané statky vlastného brata Antona. Potom sa stane komorníkom a hlavným palatínom Boršodskej župy. Roku 1722 pri prijatí pragmatica sanctio bol členom štátnej delegácie. Roku 1722 sa stane miestodržiteľským poradcom, hlavným stajňovým majstrom a vnútorným tajomným poradcom. Roku 1733 nahradí svojho brata Jozefa na poste predsedajúceho hlavného úradníka. Od roku 1741 bol pokladníkom a generálom jazdy. Roku 1744 sa zúčastnil pruských vojen. Zomrel roku 1745. Jeho manželka bola grófka Sidónia Pálffy, dcéra palatína grófa Jána Pálffyho a grófky Terézie Czobor, sa vydala za neho 17.6.1710, a zomrela 3.1.1743.

Deti: Mikuláš (1711-1764), kmeň tatajskej vetvy; František (1715-1785), kmeň čeklískej vetvy; Antónia (1719-1771), Jozef (?-pred r. 1776), Michal (? – po r. 1741), Karol (1725-1799) egerský biskup, Jozefa (1728-1795), Mariana-Terézia (1714-1757), Katarína (?), Eleonóra Philippine (1734-1811).

5. Anton Esterházy (1676-1722)

Gróf Anton Esterházy (3.2.1676-8.8.1722.Tekirdag) kurucký maršal. Syn Františka Esterházyho a Kataríny Thököly. Roku 1698 sa stal kráľovským radcom.1697: kapitán husárskeho pluku Kolloniča. 19.9.1698 sa zranený dostal pri dobývaní Temešváru do tureckého zajatia, odkiaľ sa vyslobodil po uzavretí karlóckeho mieru roku 1699. Roku 1700 sa stal podplukovníkom,

a v rokoch 1701-02 bojoval pri Ríme. Medzi r. 1703 a 1709 bol hlavným išpánom Komárňanskej župy. Od roku 1703 ako plukovník sa stane majiteľom husárskeho pluku. Roku 1704 sa pridá k Rákócziho, ktorý ho vymenoval za generála. Roku 1705 je senátorom, 1706 maršalom a zadunajským hlavným kapitánom. Bojoval najmä v zadunajsku a pri Nitre, viedol viacero jazdeckých dulovalí do Rakúska. Po uzavretí satmárskeho mieru mu viedenský dvor odoprel dať amnestiu. Určitý čas sa zdržiaval v Poľsku, od r. 1716 žil v Khotine v Besarábii. V turecko-rakúskej vojne roku 1717 sa dostavil k hraniciam Uhorska s vojskami vytvorenými zo skrývajúcich sa kurucov, ale nezaútočili. Roku 1721 sa presťahoval do Tekirdagu, do blízkosti Rákócziho. Jeho pozostatky vrátili späť do rodnej zeme roku 1906 a pochovali v košickom dome.

6. Jozef Esterházy (1682-1748):

Krajinský sudca, druhý syn Františka E. a Kataríny Thököly, narodil sa 12.6.1682. v Pápe. Roku 1689 obliekol na seba cirkevné rúcho v Bratislave. V roku 1691 sa venoval gramatickým štúdiám v Šoprone a Rábe. Od r. 1693 je rátótskym prepoštom. Žil v šopronskom convicte, venoval sa štúdiám, a stal sa opátom Vasky. V Trnave študoval filozofiu, písal práce o fyzických a filozofických učeniach. Za vedeckú prácu ho kráľ Lipót obdaroval diamantovým krížom. R. 1700 sa stane učencom filozofie a v štúdiách pokračuje v Ríme a stane sa členom Collegium germanicum. Pre jeho slabý zdravotný stav ale neznáša tamojšie podnebie a musí zanechať Collegium. Cestou domov sa zastaví v Benátkach a usídli sa vo Viedni pri jeho otčime Jána Löwenburgu. Študuje matematiku a architektúru, pričom píše teologické práce. Jeho statky si r. 1702 rozdelia medzi sebou jeho bratia Anton a František. R. 1705 zanechá kňazskú dráhu, stane sa vojakom a pridá sa k Pálffyemu pri Viedni. R. 1706 je zaradený do vojenského práporu Stahrenberga, bojoval proti vojskám Rákócziho pri Karve a Ostrihome. R. 1707 sa stane stupavským kapitánom, kde zvíťazí nad bratom Antonom, generálom Rákócziho. R. 1708 sa stane vodcom jazdeckých vojsk, bojoval pri Trenčíne a pri dobývaní Nových Zámkov. R. 1708 sa stane kráľovským radcom, 1710 komorníkom. R. 1711 sa stane hlavným išpánom Komárňanskej župy. R. 1712 na korunovácii Karola niesol vlajku Chorvátska a pustil sa do vybudovania čekliskeho kaštieľa, ktorý dokončil r. 1722. Zúčastnil sa protitureckých bojov. R. 1716 sa vyznamenal pri Pétervárade, zúčastnil sa dobývania Temešváru. Jeden mimozemský dôstojník ho zažaloval, že pridelený žold zabudoval do čekliskeho kaštieľa. Pomluvač sa dostane pred súd a prehrá. R. 1717 úkladom oslobodí Novú Palánku spod tureckej nadvlády, kde zhabajú obrovskú korisť. Po uzavretí

mieru s Turkmi r. 1718 je účastníkom talianskych vojenských výprav. S vojskami prerazí do Srbska, kde pri meste Lede ho trafila jedna unavená delová guľa do prs. R. 1719 si rozdelia s bratom Františkom zhabané statky ich brata Antona. Karol III. daruje r. 1720 jemu a Františkovi pápajské statky, na ktoré už dávno činila ich rodina nárok po Horváthovcoch a Thurzóovcoch. R. 1721 sa stane General-Feldwachmeisterom. 24.6.1723. sa stane hlavným dvorným majstrom, 5.1.1724 predsedajúcim hlavným úradníkom a 25.4.1725 miestodržiteľským radcom namiesto grófa Gašpara Esterházyho. R. 1727 kúpil od rodiny Krapffy Tatu, založil zverenstvo, ku ktorému pripojil szentivánske predium v Komárňanskej župe a dedinu Szár v Fejérskej župe. Na krajinskom sneme r. 1728/1729 kvôli vnútropolitickým zmätkom mu na krátky čas odoberú všetky hodnosti. Roku 1730 ho ale vláda znovu prijme do milosti a prinavrúti mu všetky odňaté hodnosti, sám sa ale vzdá miestodržiteľskej rady 19.4.1730. Je bánom Chorvátska, Slovenska a Dalmácie, kapitánom ilýrskeho Culapiana a Vunnana, 30. mája sa stane vnútorným tajomným tajomníkom, 1. novembra arcimaršalom. R. 1737 počas tureckej výpravy sa s kiežaťom Hildburghausenom prebil do Bosne, začali obliehať Buzín, ale pre nedostatočný počet diel museli opustiť bojisko. Zúčastnil sa aj výprav r. 1738 a 1739. 18.februára 1739 sa stane jazdeckým generálom. Na sneme r.1741 predsedal miesto chorého Jána Pálffyho, znovuzvoleného palatína. Dal sa kandidovať za palatína, ale stal sa krajinským sudcom, vtedy sa vzdal bánstva. R. 1741 je maršalom a veliteľom zadunajska, ako aj hlavným išpánom Boršodskej župy. R. 1745 sprevádza Máriu Teréziu na jej korunováciu do Prahy. Roku 1744 sa zúčastní sliezskych výprav. R. 1745 s deväťtisícovým vojskom vnikne do Sliezska, obsadí hrady v Neustadte a Koseligu, ale časť svojho vojska musí poslať na pomoc Karola Lotharinského do Čiech, tak sa musí stiahnuť až k Troppau. Bol pevne veriacim katolíkom, preto s pomocou jezuitu Gábora Kapyho sa snažil privádzať k tejto viere aj svojich poddaných. V Császáre a Igmánde dotoval kňazov, podporoval Nadáciu trnavských uršulínok. R. 1744 dal postaviť pre kapucínov kláštor a kostol v Tate, zrenovoval kaplnku parochiálnej cirkvi. V Čeklíse dal postaviť kaplnku na počesť sv. Anny. Predium v Maike s troma mlynmi daroval kamaldulským pustovníkom. Zrenovoval kostol v Száru, kaplnky v Sömlő a Stupave. Obrovskou sumou prispel k renovovaniu kaplnky Ľudovíta Veľkého v Aachene. Ale nebol zďaleka trpezlivý k protestantom. Dal poškodiť kostol v Mező-Őrs, kde kňazom zakázal aj kázať. Z obcí Baj, Környe, Kocs a Igmánd vyhnal luteránov a obsadil ich kostoly. Posledné roky života trávil v Bratislave, tu zomrel 10.5.1748. na vodnatieľku, pochovali ho do Eisenstadte. Jeho manželky: 1. grófka Mária-Franciška Eck (1681-1739), zosobášili sa r. 1710

vo Viedni. Sňatok sa uskutočnil cisárskom paláci Favorita v prítomnosti celého dvora. Zomrela 17.3.1739, pochovaná je v Eisenstadte. Deti: Mária-Jozefa (1712), Jozef (1714-1762), II. Jozef (1715), Ján-Karol (1718-1720). 2. grófka Antónia Sauer, s ktorou sa oženil 21.11.1740 v Čeklísi. Peňažnými darmi podporoval sirotinec v Rábe. Potomky sa im nenarodili.

7. Jozef Esterházy II. (1714-1762).

Arcimarsal. Syn Jozefa Esterházyho a Márii Eck, narodil sa 20.9.1714. Po skončení štúdií doma pokračoval v Leydene. Takí zaujímaví ľudia ho sprevádzali, ako jeho vychovávateľ Ľudovít de Vrai, ktorý sa narodil v Bruseli, komorník Ferencz Jacobovus, a sluha Karol Myler. Roku 1736 sa stal komorníkom. Zúčastnil sa na sliezskych výpravách po boku svojho otca. R. 1746 bojoval v Taliansku, r. 1747 sa stane generálnym rotmajstrom, neskôr arcimarsalom, nakoniec majiteľom 37. pešieho pluku. Roku 1751 začne do prestavbu tataskej fary. R. 1756 je vojenským podveliteľom Viedne. Zomrie r. 1762. Manželkou bola grófka Antónia Pálffy, dcéra grófa Karola Pálffyho a grófkou Márii Stubenberg. Potomok nezostal po ňom, jeho statky podedili potomkovia pokladníka grófa Františka Esterházyho, ktorý bol jeho ujom.

8. Karol Esterházy (1725-1799)

Gróf Karol Esterházy (4.5.1725-14.3.1799), egerský biskup. Syn pokladníka Františka Esterházyho, mladší brat hlavného kancelára Františka. Študoval v Bratislave, Trnave a Ríme. Kňazskú kariéru začal v Pápe. R. 1752 kanonik ostrihomskej cirkevnej župy, neskôr cattarský zvolený biskup. Mária Terézia ho vymenovala r. 1752 za vácskeho, neskôr za egerského biskupa. Vo Váci on začal budovať baziliku. Bol staviteľom egerského lýcea, ktorého pôvodne plánoval za univerzitu, r. 1781-85 založil knižnicu v Egeri. Hral rolu v založení lekárskej akadémie. Prvá lekárska akadémia (Schola medicinalis) otvorili počas jeho egerského biskupstva 5.11.1769 v Egeri. Mal veľký vplyv u kráľovny. On pripravil egerské biskupstvo na zvýšenie na arcibiskupstvo. Bol veľmi vzdelaným vedcom. Po nastúpení Jozefa II. sa postavil proti reformám cisára. Na sneme r. 1790-91 ako vedúci katolíckej strany sa postavil proti uzákoneniu práv protestantov.

9. Mikuláš Esterházy (16.11.1711- 21.6.1764):

Syn grófa Františka Esterházyho pokladníka a Sidónie Pálffy. Je založiteľom tatajskej vedľajšej vetvy. R. 1741 sa stal komorníkom, a vo viacerých krajinách (Nizozemsko, Veľká Británia, Portugalsko, Francúzsko, Poľsko, Španielsko, Sasko) pôsobil ako diplomat. Najdôležitejšou stanicou jeho

diplomatickej kariéry bol Petrohradský dvor, kde pôsobil ako veľvyslanec Viedenského dvora, a hral dôležitú rolu v tom, že Rusko stúpilo po boku Rakúska do sedemročnej vojny. r. 1751 je strážcom koruny, od r. 1761 hlavný išpán Šariša ako aj vnútorný tajomný radca. Od roku 1762 do smrti bol kapitánom uhorskej šľachtickej gardy. Ako uznanie jeho diplomatickej kariéry dostal roku 1755 rád sv. Ondreja, r. 1763 sa stal majiteľom rádu zlatého rúna. Na jeho iniciovanie a podporovanie sa piaristi sa usídlili v Tate r. 1764.

10. František Esterházy (1715-1785):¹⁰

11. František Esterházy (6.2.1758-18.11.1815):

Gróf, príslušník čeklískej vetvy šľachtického rodu Esterházyovcov. Otec František Esterházy (1715-1785), matka Erzsébet Grassalkovich. Po štúdiách hospodáril na rodových veľkostatkoch, 1780 c. k. komorník, 1784 župan Mošonskej stolice, 1796 radca uhorskej dvorskej kancelárie, na sneme 1790-91 člen komisie pre vypracovanie daňového poriadku. Pokračoval v politike otca v podpore manufaktúr, 1805 získal kúpou Pavlice a Hoste a pripojil k svojmu šintavskému (seredskému) panstvu.. Na svojich majetkoch sa usiloval o moderné spôsoby hospodárenia. Zavádzalo sa v nich pestovanie dovtedy netradičných plodín (ďatelina, zemiaky, kukurica), vrchol dosiahol chov oviec, vlna nachádzala odbyt najmä vo Viedni. V Čeklískom kaštieli držal 8 člennú kapelu, ktorá hrávala aj v iných panských rezidenciách, brával aj so sebou do Bratislavy i do Viedne.

¹⁰ Pozri stranu 32!

História kaštieľa

Kaštieľ v Bernolákove si dal postaviť príslušník grófskej vetvy Esterházyovcov, chorvátsky bán a krajinný sudca Jozef *Esterházy* v rokoch 1714 (1712?) -1722.¹¹ Podľa pôvodného nápisu na jeho strednej veži bol ukončený v roku 1722, stavebné práce sa začali ale už o desaťročie skôr a pokračovali podľa zachovaných vyúčtovaní až do konca dvadsiatych rokov. Ku stavbe jestvuje pomerne veľa archívneho materiálu.¹² Monografické spracovanie kaštieľa predbežne chýba, dodnes nie je bezpečne známy ani jeho projektant. V prvej slovenskej odbornej práci o kaštieli v Bernolákove¹³, ktorá sa odvoláva na staršiu maďarskú literatúru sa píše, že kaštieľ bol postavený podľa plánov *Johanna Bernharda Fischera z Erlachu*. Podľa novšej literatúry projekt je pripisovaný *Antonovi Erhardovi Martinellimu*. Staviteľ sám ho však v zozname svojich prác z roku 1726 neuvádza.¹⁴ Porovnanie so stavbou *Martinelliho* kaštieľa vo Veľkom Bieli, nevyznieva presvedčivo, a ani *Franz Anton Pilgram*¹⁵, ktorý bol tejto súvislosti polohlasne spomenutý, nepripadá pravdepodobne do úvahy ako architekt kaštieľa v Bernolákove. Keď to zhrnieme – kaštieľ v Bernolákove

¹¹ Nápis a rok dokončenia je citovaný v Posthuma memoria Josephi Esterházi de Galantha, ktorý vyšiel v roku 1754 v Trnave. Tu sa uvádza, že so stavbou sa začalo už roku 1712, ale podľa J.M. Korabinského (*Geographisch-Historisches und Prudukten Lexikon Ungarn...*, Pressburg, 1786, s.351) v roku 1714.

¹² Doterajšie dielčie sondy v príslušnej časti rodinného archívu Esterházyovcov, ktorá sa nachádza v Maďarskom krajinskom archíve (Országos Magyar Levéltár) a Slovenskom národnom archíve(Fond Riaditeľský archív Čeklíškého panstva) prieskumu dosiaľ sústavne nevenoval. Zo slovenskej strany nazrel do toho materiálu najmä Pavel Horváth, Mária Pötzl-Malíková Anna Petrová-Pleskotová z maďarskej Elemér Révhelyi.

¹³ Kovačičová, B.: Kaštieľ v Bernolákove. Pamiatky a múzeá, 4, 1955, č.1.

¹⁴ Ivan Rusina a kolektív: Dejiny Slovenského Výtvarného umenia, Barok, Bratislava,1999, s.396.

¹⁵ Voit, Pál,: Franz Anton Pligram, Budapest, 1982,s. 251-257.

je vysoko kvalitné štýlové pasticcio s autorskými zásahmi viac než jedného architekta a jeho budúcnosti monograf bude musieť riešiť autorskú otázku minucióznym odkrývaním jednotlivých autorských nánosov pomocou archívneho a stavebno-historického výskumu.

Podľa známych výskumov, ktoré boli len sčasti publikované, na prácach na novom kaštieli sa podieľali predovšetkým bratislavskí umelci a umeleckí remeselníci. Na stavbe samotnej pracovali murárski majstri *Bartalomej Witweger* a *Laurenz Steiger*¹⁶. Kaplnku sv. Anny v parku, pri tzv. „čiernej vode“ postavil v rokoch 1727-1728 *František Portenhauser*.¹⁷ Objednávky na rôzne sochárske práce dostali Bratislavčania *Kristián Heeb*, *Anton Leidenforst* a *Andrej Hütter*.¹⁸ Kamenárske práce vykonával *Tomas Hilger* z Deutsch Altenburgu.¹⁹ Na rôzne zámočnicke práce pri stavbe kaštieľa si pozval *Jozef Esterházy* v roku 1713 z Viedne meštianskeho zámočnickeho

¹⁶ Horváth, P.: Niekoľko archívnych umeleckohistorických údajov zo 17. a 18. storočia. Vlastivedný časopis, 21, 1972, č.3, s. 137., (Steiger) a Horváth, P.: Výtvarní umelci a stavební remeselníci na Slovensku v posledných storočiach feudalizmu. Vlastivedný časopis, 28, 1979, č.1, s.48 (Witweger, ktorý pracoval na stavbe v roku 1714).

¹⁷ Horváth, c.d. (v pozn.8,1979), s. 48 (tu citovaný ako Vortenhauser). Zmluva s Portenhauserom na postavenie kaplnky sv. Anny uzavretá v Bernolákove dňa 30. júna 1727 sa nachádza v krajinskom Archíve v Budapešti, fond P 199 (Esterházy család tатаi levéltára), Dominium Sempte, caps 9, fasc. 4 č. 58.- Lit. Ku F. Portenhauserovi: Pötzl-Malíková, M.: František Portenhauser –bratislavský staviteľ 1. polovice 18. storočia. Ars 1993,č.1s. 76-83

¹⁸ Horváth, c.d.: Výtvarní umelci a stavební remeselníci..., (3. časť slovníka.. Vlastivedný časopis, 27, 1978, č.3, s. 140. (Kristián Heeb – ti citovaný ako Kristián Hegg – pracoval v kaštieli v roku 1714), s.143, (Anton Leidenfrost: v rokoch 1723-1725 sa „ vo významnej miere podieľal na sochárskej výstavbe výzdobe novopostaveného kaštieľa ...“). podľa informácie Dr. Eleméra Révhelyiho z roku 1969 pracoval sochár Kristián Heeb v Bernolákove tiež v roku 1720 a Anton Leidenfrost rezal napr. rámy na obrazy. Podľa jeho údajov pracoval pre grófa Esterházyho častejšie tiež bratislavský sochár Andrej Hütter, ktorý v roku 1728 vytvoril viaceré ozdobné rámy na obrazy a sochy dvoch anjelov nad vchodom do kaplnky sv. Anny. Orok neskôr vznikla socha sv. Jána Nepomuckého, o ktorej však nie je jasné, či bola určená pre Bernolákovo. V roku 1731 vytvoril pre kaplnku s. Anny hlavný oltár, ktorý podľa bathyányiovskej vizitácie z roku 1781 posvätil prímas Imrich Esterházy. Posledný nešpecifikovaný záznam o Hütterovej činnosti pre kaštieľ našiel Dr. Révhelyi z roku 1747.

¹⁹ Horváth, c.d. (v pozn. 8.,1972), s 1401.: “doložený v rokoch 1721-1727, keď robil... rozsiahle práce pri stavbe kaštieľa. V rokoch 1721-1723 robil napr. portály, stĺpy, balustrádu halvného sevhodiť a v celkovej hodnote viac ako 700 zlatých. V roku 1727 robil kamenárske práce salateréne za 137 zlatých a pod.“ – Zmluva na poslednú prácu sa nachádza v Krajinskom archíve budapešti (Országos Levéltár), fond P 199, caps 9, fasc. 4, bez čís. |

majstra *Gášpara Mayera*.²⁰ Pomerne málo vieme o maliaroch, ktorí vyzdobovali novopostavený kaštieľ. Z archívneho materiálu je predbežne známy *Tomáš Zekum*, ktorý v kaštieli pracoval v roku 1719²¹ a *Ján Juraj Umbstatt*, ktorý vytvoril tu portrét Karola VI. a pre sálu terenu znázornenia Jari a Jesene.²² Podľa zachovaného inventára kaštieľa z roku 1740²³ sa tu však vtedy nachádzalo veľa portrétov a vo „veľkej sále“ tiež desať veľkých obrazov s poľovníckymi námetmi, okrem toho mali viaceré miestnosti maľované supraporty s rôznymi zátišiami. Až na spomínaný Umbstattov portrét Karola VI. v životnej veľkosti, ktorý visel v knižnici kaštieľa, nepoznáme zatiaľ autorov ostatných obrazov. U malieb nad dverami môžeme však iste právom predpokladať, že ich vytvoril bratislavský *Jozef Daniel Michorn*, ktorý bol v tom čase dvorným maliarom *Jozefa Esterházyho*.²⁴

Z pôvodného zariadenia kaštieľa sa zachovali dnes len nepatrné zvyšky. Pomocou archívneho materiálu a súdobých popisov môžeme čiastočne rekonštruovať najmä najstaršiu sochársku výzdobu, ktorá vznikla za *Jozefa Esterházyho*. Dávno zničené sú zrejme dve kolosálne súsošia Samsona bojujúceho levom a Herkulesa zabíjajúceho hydru, ktoré podľa popisu z roku 1754²⁵ stáli pri južnej strane zámku, na moste, ktorý viedol ku liečivému prameňu, nachádzajúcemu sa v areáli kaštieľa. O týchto sochách nám chýbajú akékoľvek iné údaje a nespomína ich o štvrté storočie neskoršie už ani tajomný *Rotenstein*. Ten istý osud stihol zrejme aj hlavy „starých heroov“ na stĺpoch, obklopené antikizujúcim dekorom, ktoré boli podľa

²⁰ OL Budapest, fond P 199, caps 9, fasc. 4. Zmluva bola uzavretá dňa 24. augusta 1713 v Seredi.

²¹ Horváth, c.d. (v pozn., 1979), s.48.

²² OL Budapest, fond P 199, caps 9, fasc. 4, č.58. zmluva na 100 zlatých bola uzavretá dňa 27. októbra 1724 v Bernolákove.

²³ OL Budapest, fond P 199, caps 26, fasc. 1, č.31.

²⁴ Rusina, I.: Barokový maliar Jozef Daniel Michorn. Vlastivedný časopis, 24, 1975, č.1, s.41.

²⁵ Posthuma memoria..., c.d.(v pozn. 6.), s 116.

popisu z roku 1754 boli umiestnené na obvode záhrady.²⁶ Z prvej fázy výstavby a zariadenia kaštieľa pochádzajú dve impozantné grify, heraldické zvieratá Esterházyovcov, ktorí spočívajú na nízkych sokoloch a dodnes „strážia“ vchod do zámku. O týchto kamenných sochách dobrej umeleckej úrovne mlčia staré popisy zámku a chýba aj akýkoľvek údaj.²⁷

Zachovanom archívnom materiáli sa k pôvodnej sochárskej výzdobe zámku a jeho záhrady našli predbežne dve zmluvy, ktoré uzavrel gróf *Jozef Esterházy* s bratislavským meštianskym sochárom *Antonom Leidenfrostom*²⁸ v roku 1723 a 1725.²⁹

Prvá z nich z 27. marca 1723 sa týka zhotovenia pyramídy so znázornením sv. Štefana kľáčiaceho pred Madonou, ktorá mala byť vyhotovená podľa predloženého modelu do 15. augusta toho istého roku. Dohodnutá pláca 400 zlatých, pri čom *Leidenfrost* mal dodať tiež kameň na spracovanie a dielo vytvoriť vo svojej Bratislavskej dielni. Podľa záznamov o postupnom vyplácaní honorárov, sa *Leidenfrostovi* podarilo túto objednávku zrejme dohodnutom čase splniť.³⁰

Ku zmluve patrí aj nedopísaná a nedatovaná „špecifikácia“, napísaná pravdepodobne samým *Leidenfrostom*, v ktorej sa presne vypočítavajú jednotlivé figurálne časti budúceho diela a ich rozmery. „Pyramída“, t.j. obelisk pomníka mala byť vysoká 13 stôp (asi 4,5 m) a ozdobená obláčikmi so šestnástimi anjelskými hlavičkami anjelíkov. Na nej mala byť umiestnená

²⁶ Tamtiež, s. 24.

²⁷ Oba grify nie sú spomenuté ani v Súpise pamiatok na Slovensku pri popise Bernolákova

²⁸ Anton Jozef Leidenfrost do Bratislavy prišiel z Brna. Dňa 24. novembra 1719 sa tu oženil s vdovou po mestskom sochárovi Andrejovi Kernovi a tým sa stal občanom Bratislavy a získal zavedenú sochársku dielňu. Až do svojej smrti (31. decembra 1726) patril zrejme medzi popredných majstrov mesta. Jeho vdova sa po roku vydala za sochára Andreja Hüttera, ktorý pravdepodobne už predtým pôsobil v Leidenfrostovej dielni.

²⁹ Mária Pötzl – Malíková, Bývalé súsošie Panny Márie so sv. Štefanom v areáli kaštieľa v Bernolákove a jeho tvorca Anton Leidenfrost, In.: Ars, 1995, č.1, s. 43

³⁰ Tamtiež.

sediaca Madona s Ježiškom v mierne pod životnej veľkosti (4 stopy, 3 cóny). Tej istej veľkosti mali byť aj traja sediaci anjeli s veľkými štítmi, kým kľačiaci sv. Štefan mal byť o dačo nižší. K nemu patril malý anjelič so štítom, päť ďalších rovnako veľkých anjeličkov malo ozdobovať sám obelisk a štyria, s hviezdami, mali byť umiestnení na ohrade pomníka, na ktorej malo stáť okrem toho aj päť veľkých váz.³¹

Druhá zmluva medzi *Jozefom Esterházyom* a *Antonom Leidenfrostom*, z 21. apríla 1725 sa týkala rôznych diel. Sochár mal do júla toho istého roku vytvoriť šesťnásť asi meter vysokých figúr putti (3 stopy) na samostatných podstavcoch, trinásť párov búst približne životnej veľkosti s dačo menšími vázami, dva veľké „obrazy“ (zrejme reliéfy) na piliere a šesť podstavcov pre sálu terenu. Za všetky tieto diela, ktoré boli iste určené na dekoratívnu výzdobu zámku a jeho parku, mal sochár dostať 341 zlatých, pričom musel opäť zaobstarat' materiál. Podľa záznamov o platbách na listine zmluvy potvrdil *Leidenfrost* poslednú splátku dohodnutej sumy už v októbri toho istého roka, čiže diela stihol v priebehu niekoľkých mesiacov vytvoriť.³²

V rokoch 1754-1758 zámok prestaval Esterházyovský staviteľ *Jakab Fellner*. Už v roku 1751 bol *Fellner* súvislosti s novou strechou pre kaštieľ v Bernolákove vyslaný do Holíča a Kopčian, aby tam študoval strešnú krytinu cisárskych stavieb. Či bol *Fellner* autorom prestavby kaštieľa v Čeklisi, ktorú v päťdesiatych rokoch 18. storočia viedol, je zreteľom na nevelikú architektonickú reputáciu staviteľa v tom čase sporné. *Jozef Esterházy II.* (1714-1762) objednal vtedy dnes už stratené plány na

³¹ Tamtiež.

³² Tamtiež.

prestavbu u cisárskeho architekta *Nicolosa Pacassiho* vo Viedni. Aj ich realizácia je však sporná.³³

Bratislavský sochár *Jozef Gode*, ktorý bol činný pre Jozefa Esterházyho na konci jeho života a ktorý vyzdobil v roku 1748 aj jeho výpravné castrum doloris v Einstadte, tvoril pre Bernolákovo aj za nového majiteľa, ktorý v rokoch 1753-1757 dal previesť veľkú prestavbu kaštieľa. Pod vedením murárskeho majstra *Jakaba Fellnera* z Taty vtedy vedľa *Godeho* pracovali aj ďalší bratislavskí majstri, kamenár *Lepold Toll*, kovolejár *Ján Ernest Christelli*, stolár *Karol Schweninger*, ktorý sa čoskoro potom presťahoval sa do Bernolákova.³⁴

Prestavbou kaštieľa sa však stavebná aktivita v Čeklísi nezastavila. V roku 1762 pri delení majetku po smrti grófa *Františka Esterházyho st.*, sa dostal kaštieľ vystavený jeho bratom Jozefom spolu s panstvom Šintava-Čeklís do majetku grófa *Františka Esterházyho ml. (1715-1785)*, ktorý zastával významné funkcie. Od roku 1735 bol hlavným županom Mosonskej stolice, neskôr komorným radcom, os roku 1744 interným tajným radcom v roku 1763 sa stal uhorským kancelárom, v roku 1777 hlavným dvorským správcom, v roku 1783 chorvátskym bánom. Bol slobodomurárom, veľmajstrom jednej z viedenských lôží. Na viedenskom dvore bol veľmi obľúbený, nazývaný „*Quinquin*“ a patril k ústredným postavám viedenskej tereziánskej spoločnosti. V roku 1764 ho Mária Terézia vyznamenala veľkokrížom novozvoleného radu sv. Štefana, v roku 1777 získal rad Zlatého rúna. Ako dvorský radca sa zaslúžil o založenie Hofburgtheatru vo Viedni a ako „*Oberdirector für alle Spektakel*“ sa podieľal aj na neho

³³ Ivan Rusina a kolektív: *Dejiny Slovenského Výtvarného umenia, Barok*, Bratislava, 1999, s.396.

³⁴ Mária Pötzl – Malíková, Bývalé súsošie Panny Márie so sv. Štefanom v areáli kaštieľa v Bernolákove a jeho tvorca Anton Leidenfrost, In.: *Ars*, 1995, č.1, s. 41.

vedení. V roku 1747 účinkoval spolu s ďalšími šľachticmi aj sám vo francúzskej komédii Regnarda „*Les ménechmes ou les jumeaux*“, kde hral markíza Gastona, v roku 1752 vo francúzskej komédii Boissyho „*Les prix du silence*“ hral Leandra.

Už jeho prvé funkcie si vyžiadali budovanie adekvátnych sídiel vo Viedni (na Ungargasse a na Singerstrasse), ako aj letné sídlo na predmestí Viedne Izensdorfe, post uhorského kancelára predpokladal adekvátnu reprezentáciu aj na domácej pôde. Túto úlohu plnil kaštieľ v Čeklísi. Kaštieľ navštevovali aj príslušníci viedenského dvora. Viackrát tu trávila leto *Mária Kristína* so svojím manželom miestodržiteľom *Albertom Sasko-Tešínským*, v roku 1764 navštívil Čeklís aj cisársky pár. V roku 1766 tu Mária Terézia oslávila svoje narodeniny, v roku 1776 sa konala „čínska slávnosť“ tiež s kráľovskou účasťou, v čínskych odevoch, s čínskymi drakmi. 16. júla 1764 bola dvorská spoločnosť v lesoch kaštieľu v Čeklísi, kde navštívila malý výbežok pevniny do Dunaja, ktorý hostitelia nazývali Isle de Calypso, kde nechal vybudovať kancelár *František Esterházy* čínsky pavilón.³⁵

Archívny celok – Panstvo Šintava-Čeklís VI. A. Domáce a dvorské výdavky grófa *Františka Esterházyho* st. z rokov 1738-1785 uložený v Slovenskom národnom archíve v Bratislave, vydáva svedectvo o tejto aktivite tak v Čeklísi, ako aj v ďalších spomínaných lokalitách. Súbor zahrňuje 55 ladúl s vyše 32 000 účtovnými dokladmi. Dokumenty sú písané prevažne nemecky, vyskytujú sa tiež vo francúzštine a v taliančine a ojedinele aj v maďarčine. Okrem účtov umelcov, umeleckých a stavebných remeselníkov zahrňujú aj bežné výdavky domácnosti na potraviny, lieky, veterinárov, služobníctva, nádenníkov atď. V ich svetle sa javí panstvo

³⁵ Ivan Rusina a kolektív: Dejiny Slovenského Výtvarného umenia, Barok, Bratislava, 1999, s. 48

Šintava-Čeklís v 2. polovici 18. storočia ako významné stredisko hospodárskeho a čeklísky kaštieľ ako centrum čulého kultúrneho života, na ktorom sa podieľali aj koncerty hudobnej kapely.

Prelínanie jednotlivých slohov a štýlov, príznačné pre strednú Európu – prechod neskorého baroka k svetlejšiemu, hravému rokoku a pozvoľné uplatňovanie sa striedamejšieho klasicizmu - možno „vyčítať“ najmä z účtov maliarov. Dekoráciu stien interiérov neskorobarokovým „Laubwerkom“ postupne nahrádza dekorácia krajinkami, kvetmi a exotickými rastlinami. Popri nej sa už v sedemdesiatych rokoch objavuje výzdoba „auf Architectur-art“, „na antický spôsob“, až po jednoduchú dekoráciu pruhmi.

Úzke spojenie s viedenským dvorom umožnilo grófovi *Františkovi Esterházymu* prizývať a zamestnávať nielen viedenských, vo Viedni činných cudzincov, ale aj v službách viedenského dvora angažovaných umelcov. Popri umeleckej reprezentácii Viedne a viedenského dvora sa na uspokojovaní estetických požiadaviek a nárokov grófa *Františka Esterházyho* podieľali aj bratislavskí umelci a remeselníci.

Práce v Čeklísi riadil v rokoch 1761-1780 viedenský architekt francúsko-talianskeho pôvodu *Isidorus Marcellus Amandus Ganevale/Canevale* (1730-1786). Jeho návrhy sa týkali predovšetkým dekoratívnych doplnkov v záhrade (sochy, fontány, belvédér, čínsky pavilón, ermitáž atď.), v interiéroch kaštieľa a rôznych efemérnych iluminácií a inscenácií. Podľa *Ganevaleho* návrhov pribudli do areálu čeklískeho kaštieľa početné dekoratívne záhradné skulptúry, ako napr. putti a kamenné vázy s vyobrazením štyroch ročných období, vyhotovené akad. dvorským sochárom *Johannom Gergom Leitherom* (1725-1806), ďalšie vázy vyhotovené sochárom *Carlom Mayerom* (*Magisom?*). Vyhotovením sochy na fontánu poveril *Ganevale* sochára a komorného architekta *Christiana*

Wilhema Beyera (1725-1806). Ganevale navrhoval z časti aj interiérové vybavenia esterházyovských objektov.

J. Fellner je v Čeklísi doložený aj v roku 1763, 1775 na murárske a natieračské práce v kaštieli, na práce so záhradnom kaštieli a v stajniach. V roku 1780 zakresľoval viedenský staviteľ *Josef Meissl* pôdorys a profily čeklískeho kaštieľa pre *Ganvela* a skúmal pri tej príležitosti základy farského kostola a kaštieľa. Do stavby kaštieľa mohli však zasiahnuť aj stavitelia dolnorakúsky krajinský staviteľ *Franz Anton Pilgram* (1699-1761) a viedenský mestský staviteľ *Paul Ulrich Trientl* (1700-1772), ktorí pracovali v rokoch 1755-1761, prípadne 1772 pre majiteľov čeklískeho kaštieľa vo Viedni.³⁶

Časť maliarskych prác usmerňoval v Čeklísi piarista - opát *Giulio Pellegrini da Trieste*. Podľa jeho intencií dekoroval napr. akad. maliar *Joseph Pichler* (1730-1808) v roku 1771 priestory v zábavnom pavilóne v ermitáži v japonskom pavilóne a v japonskom letníku a v roku 1776 v novopostavenom Belvederi. Práce na transparentnej kulise „talianskeho paláca“ a na jeho iluminácii viedol v roku 1765 akad. maliar *Joseph Bidermann*.³⁷

K úpravám za *Ferenca Esterházyho* a k ďalším prestavbám, realizovaným v priebehu 19. storočia nepoznáme predbežne žiadne konkrétnejšie údaje, nikto tomuto obdobiu zatiaľ nevenoval pozornosť. Veľká doba pre kaštieľ a jeho park sa však v 18. storočí zaiste skončila, už v roku 1825 sa poľutovaním hovorí o jeho opustení. V roku 1911 kaštieľ vyhorel, čoskoro ho potom reštaurovali a adaptovali k moderným životným

³⁶ Ivan Rusina a kolektív: *Dejiny Slovenského Výtvarného umenia, Barok*, Bratislava, 1999, s.396.

³⁷ Anna Petrová-Pleskotová: Dokumenty o umleckej, umelecko-remeselníckej a stavebnej aktivite na panstve a objektoch grófa Františka Esterházyho z rokov 1738-1785, In.: *Ars*, 1995, č.2-3, s.219-226.

podmienkam. Ďalšie poškodenie budovy a jej vyplienenie v roku 1945 zahájila potom postupná devastáciu kaštieľa, ktorý opustili jeho pôvodní majitelia. Bol síce v rokoch 1948-49 reštaurovaný, ale jeho nevhodné určenie na učňovský internát a nakoniec jeho úplné vyprázdnenie tento úpadok len spečatilo.³⁸

³⁸ Mária Pötzl – Malíková, : Bývalé súsošie Panny Márie so sv. Štefanom v areáli kaštieľa v Bernolákove a jeho tvorca Anton Leidenfrost, In.: Ars, 1995,č.1, s. 41.

Architektúra kaštieľa

Kaštieľ v Bernolákove je na okraji obce na miernom návrší.³⁹ Je to jednoposchodová budova stavaná v podobe písmena U, s troma poschodovými krídlami s terasou a vstupom v hlavnej osi. Stredne krídlo je v dvornej časti najbohatšie riešené. Mierne vystupujúci rizalit je vertikálne členený v celej výške fasády polostĺpmi s korintskou hlavicom a celú fasádu ukončuje balustráda. Na balustráde sú na podstavci v strede dve malé kamenné plastiky, na okrajoch sú kamenné vázy. Rytmus a pohyb fasády nadväzuje na ukončenie múru – balustrádu, vytvárajúc tak harmonický celok, ktorý má vlastne upozorniť diváka, že stojí pred hlavnou časťou kaštieľa. Tento účinok je zdôraznený aj vežou, ktorá na rozdiel od predchádzajúcich renesančných kaštieľov nemá funkciu úžitkovú, ale architektonickú tým, že zdôrazňuje vstupný os kaštieľa. Veža je oválna vertikálne členená pilastrami dolu a vybehajúcimi volutami a ukončená kupolou.

³⁹ Podľa Korabinského bol kaštieľ v Bernolákove postavený na vyvýšenie, na ktorej sa pôvodne rozprestierali vinice.

Okná tohto stredného krídla sú na poschodí bohatšie riešené o niektoré dekoratívne prvky v parapete, ale najmä v supraporte, kde okrem nedokončenej rímsy, ktorá sa v strede vtáča do volút, sú mušle a štylizované rastlinné úponky. Vstupný portál má bohato profilované segmentovo ukončené ostenie, dva vedľa seba stojace pilastre s iónskymi hlavicami, nad ktorými je rímsa v strede segmentovo vyklenutá. Okno nad portálom je oveľa väčšie ako ostatné okná, má bohato zvlnenú šambránu, po stranách združené pilastre korintskou hlavicou. Nad oknom je malá rímsa s náznakom neukončeného segmentového tympanonu s kamennou kartušou, v ktorej je meno majiteľa kaštieľa a rok, keď bola stavba kaštieľa dokončená.

Dve bočné krídla dvornej časti sú jednoduchšie. Prízemie na oboch stranách je rustikované. Okná v prízemí sú štvorcové, na poschodí obdĺžnikové s kamennou ušatcovou šambránou. Tvary nadokenných ríms na poschodí sa striedajú (rímsy polkruhovo vyklenuté s rímsami v tvare oslieho chrbta). Bočné vstupné portály sa podobajú hlavnému portálu. Postranné pilastre s iónskou hlavicou sú však postavené koso a medzi nimi nad segmentom je rokajový štylizovaný úponkový ornament. Bočné krídla majú manzardovú strechu s vikiermi s kamenným polkruhovo ukončeným ostiením a nadokennou rímso v strede stočenou do voluty.

V priečelí bočných krídiel sú štvorhranné trojposchodové veže s kordónovými rímsami. Nárožie je členené pilastrami s rímsovou hlavicou. Okná druhého poschodia sú také isté ako okná manzardovej časti kaštieľa. Na treťom poschodí malé poschodí sú malé oválne okienka so šambránou so štyrmi klenákmi.

Cour d'honneur tvoria tri krídla a na štvrtej strane je uzavretý jednoduchou prízemnou stavbou, ktorá spája veže bočných krídiel. Jej

vstupný portál tvorí jednoduchý obdĺžnikový výrez v hornej časti s kamennými volutami a po boku s pilastrami.

Priečelie do parku je oveľa bohatšie riešené ako na bočných krídlach, ktoré majú v prízemí horizontálnu rustiku a na poschodí sú vertikálne členené združenými lizénami. Na oknách vonkajšej časti sú v prízemí železné barokové mreže s rokajovými motívmi. Hlavná fasáda je v strede zdôraznená mierne vystupujúcim rizalitom vyšším asi pol poschodia ako ostatná časť fasády.

Okná sú v rytme 2-2-3-2-2, v prízemí obdĺžnikové, na poschodí také isté ako v dvornej časti. Stredný rizalit hlavnej fasády má pásovú horizontálnu rustiku, v strede vstupný portál členený predstavenými stĺpmi a koso postavenými pilastrami s iónskou hlavicou a veľmi vystupujúcou rímso. Kordónová rímsa delí celú fasádu. Nad troma oknami rizalitu sú malé oválne okienka s jemne profilovanou šambránou a klenákom. Strecha je manzardová ako dvornej časti, okrem stredného rizalitu, ktorý vyčnieva nad strechou, ale má aj manzardovú strechu s troma vikierovými oknami.

Miestnosti kaštieľa majú v prízemí valené klenby s lunetami alebo krížové klenby. Na prvom poschodí sú rovné stropy v niektorých miestnostiach so štylizovaným štukovým rokajovým ornamentom. Miestnosti v manzardovej časti sú všetky plochohostropé. Slávnostná miestnosť je dnes plochohostropá s oknami do parku.⁴⁰

⁴⁰ Kovačovičova B.: Kaštieľ v Bernolákove, Pamiatky a Múzea 1955, s 24.

Život v kaštieli, a jeho obyvatelia

V 18. storočí je čeklísky kaštieľ už v plnej kráse a nakoľko sa nachádzal v blízkosti Viedne a Bratislavy, stal sa jedným veľmi dôležitým dejiskom dvorského života. Kancelár František Esterházy (1715-1785) napr. tu privítal aj kráľovskú rodinu pri viacerých príležitostiach.

Krása kaštieľa, pompéznosť záhrady nadobili si takej slávy, že spomínali ich spoločne s kaštieľom vo Fertőde, nazývanom aj „maďarským Versailles“-om.

Čeklísky kaštieľ spomenie už aj Keyssler r. 1731, ale neopíše ho podrobne. Le Roy de Lozenbrune vo svojej knížke vydanéj r. 1778 oboznámi čeklíske panstvo. Táto knížka, pozostávajúca sa z listov, v podstate slúži na zvelebenie záhrady a jej stvoriteľa. Je to vzletné alegorické dielo presiaknuté filozofickými rozjímavosťami, z čoho sa veľmi ťažko dajú vyčítať fakty, ktoré nás zaujímajú.⁴¹ Lozenbrune trávil tu osem dní v júni r. 1778, podľa ktorého „Čeklís je kostolom vkusu a jednoduchosti“. Ihneď po príchode si prezrie celý kaštieľ. Na stenách všade visia maľby a rytiny veľkých majstrov. V

⁴¹ In.: G. Györfy Katalin: Kultúra és életforma a XVII. századi Magyarországon, Idegen utazók megfigyelései, Akadémiai kiadó, Bp. 1991, s.92.

knižnici sa nachádzajú najmä filozofické a historické knihy, visia portréty dôležitých osobností. Pozrie si aj pracovňu grófa. Oproti vchodu je umiestnené obrovské zrkadlo, ktoré odzrkadľuje všetky cesty vedúce tam, preto sa zdá človeku, že vidí ďalšiu záhradu. Na pol míle od kaštieľa stojí „Bélveder“⁴², menšia budova, akoby ďalší kaštieľ, okolo ktorého sú husto vysadené stromy, cesty vytvárajú labyrinty. Stromy stoja tu tak husto, že ani poludňajšie slnko neprerazí cez ich košatinu, a cesty sú stvorené iba pre dvoch ľudí. V parku stoja malé domčeky tak, že od jedného nevidieť na druhý a v týchto domčekoch žijú vzácne zvieratá. „Bélveder“ stojí vo veľkom priestore, krásny výhľad sa tu poskytuje na Karpaty za budovou. V Belvédere sú umiestnené obrazy mladých žien v ľudových, španielskych, arménskych, moskovských, talianskych a francúzskych krojoch. Lozembrune z Belvedéru prejde do zoologickej záhrady, kde sa nachádzajú vtáci v hojnom počte. Ďalšou budovou je „Belvizár“⁴³. Na vchode stojí nápis: „Fata volentum ducunt, nolentem trahunt.“ (Osud je láskavý učiteľ, neodkladá nič.) Tento nadpis si poznačil aj jeden neznámy anglický cestovateľ. V dome sa nachádza jedna izba a kuchyňa, zariadené niekoľkými pletenými stoličkami, stolom a pohovkou. Z dvoch okien z jedného vidieť na les, z druhého na malú kuchynskú záhradku. V parkovom lesíku vedú štyri stromoradia. Jeden vyústi do rozľahlej zelenej lúky, ktorá stojí pri nohe kaštieľa, teda odtiaľ vidieť celú fasádu. Z druhého stromoradiu vidieť na viničom zasadenú stráň, na ktorej sa nachádzajú aj domy. Na konci tretieho stromoradia je ďalšia lúka, na štvrtom japonský dom. Lozenbrunne spomenie aj ďalší les, kde sú umiestnené lavičky pre prechádzajúcich sa. Tu sa nachádza ďalší záhradný dom. Najväčšia okázalosť Čeklísa je ostrov

⁴² Letník.

⁴³ Salónik na odpočívanie.

Kalipso. Spomenie ho vo svojom denníku aj Khevenmüller, keď píše, že r. 1764 po pozretí parku aj cisársky pár navštívil tento ostrov, ktorý je vlastne výbežok do Dunaja, ale človek chodiaci na ňom cíti sa akoby na ostrove. Lozembrune píše o ňom tak, že sa človek dostane na priestor hviezdového tvaru, odkiaľ vedie osem krátkych stromoradov k širokej rieke a nakoľko nevidieť na druhú stranu, zdá sa, že ostrov oblieha more. Potom nasadli do člnov a preplávali k malému potoku na východnej strane lesa. Tu sa nachádza čínska čajovňa, okolo ktorej vidieť vzácne vodné vtáctvo. V lese žije jedna ozajstná pustovníčka, s ňou jedna sirota a pes. Samozrejme navštívia aj ju, jedna dáma sa porozpráva s ňou a zistí, že pustovníčka je naozaj ponížená, zbožná a úprimná žena. V parku stojí aj rozhľadňa, ktorú postavili v tvare terasy na jeden starý hrad alebo kráľovský dom, kam vedú schody a odkiaľ sa naskytuje krásny výhľad.

Najpodrobnejší opis čekliskeho panstva ale môžeme ďakovať Gottfriedovi von Rotensteinovi z roku 1763 a 1781.⁴⁴ O Rotensteinovi sa dlho predpokladalo, že bol bratislavským občanom, neskôr ale vysvitlo, že je ním Ján Pálffy, pán hradu na Červenom kameni.⁴⁵ Odtiaľ pochádza aj pseudonym spisovateľa. Historickým nemeckým menom hradu bol síce Bibersburg, ale červený kameň po nemecky je „roter Stein“.⁴⁶ Tento vzdelaný a vnímavý autor napísal viacero diel o Hornouhorských parkoch a kaštieloch šľachty do turistických sprievodcov pre nemeckých čitateľov, v

⁴⁴ In.: G.E. v. Rotenstein: reisen durch einen Theil des Königreichs Ungarn im Jahre 1763 und folgenden Jahren. In.: Bernoulli's Sammlung kurzer Reisebeschreibungen und andere zur Erweiterung der Länder – und Menschenkenntnis dienender Nachrichten, X. Berlin –Leipzig 1781-1784.
G.E. v. Rottenstein: Lust-Reisen durch Bayern/.../ Österreich, Mähren, Böhmen und Ungarn in den Jahren 1784 bis 1791, Leipzig, 1793.

⁴⁵ In.: H. Balázs Éva: Ki volt Rotenstein? Egy forrás azonosítása Ars Hungarica, 1987, s. 133-138.

⁴⁶ Pálffy IX. János gróf (1744-1794)

ktorých živo opisuje život a kultúru aristokracie v dobe Márii Terézie a Jozefa II.

„Prekrásny kaštieľ Čeklísa stojí na výšine, medené strechy na jeho krásnou architektúrou vybudovaných troch vežách sú pozlátené, v strede kaštieľa sa nachádza na zeleno natreté železné zábradlie. Napriek tomu, že kaštieľ nie je veľký, izby v ňom sú mimoriadne krásne a príjemné, na stenách visia umelecké maľby, hlavne veduty Petrohradu (pohľad na Peterhof, Carskoje-Selo, Oranienbaum atď.), nachádza sa tu množstvo čínskeho a iného porcelánu a veľmi vzácne tapety. Strop slávnostnej dvorany zdobí freško, jej steny sú obtiahnuté drahými anglickými papierovými tapetami. Vo vedľajšej izbe sa nachádza 18 olejomalieb o Petrohrade, v ďalšej osem krásnych malieb. Z tejto izby sa naskytuje prekrásny výhľad na Bratislavu. Je v kaštieli jedna izba, ktorú zdobí 67 malieb o zvieratách, ďalšiu 27 anglických medorytín, tretiu obložili drevom tureckého lieskovca. V sala terrena na prízemí sa hrá biliard. Z izieb na prízemí v jednej sú indické tapety, strop druhej je namodro namaľovaná a steny obkladali s 285 bielymi a modrými porcelánovými kachličkami tak, ako to býva vo zvyku v Holandsku, ale nájde sa tu izba vymaľovaná na africký spôsob, na stenách ktorej vidno stromy a ovocie. Nachádza sa tu aj zbrojnica, aj fantastická zbierka porcelánu. Pred dvorom kaštieľa na jednom okrúhlom dvore stojí šesť prízemných domov, okolo nich 29 lúč a veľa na guľato strihaných stromov. V blízkosti stajní stojí krytá jazdiareň, na jej stenách 13 jazdeckých obrazov grófa životnej veľkosti. V ostatných budovách býva služobníctvo kaštieľa.“⁴⁷

⁴⁷ Opis kaštieľa Rotensteina. In.: G. Györfy Katalin: Kultúra és életforma a XVIII. századi Magyarországon, Idegen utazók megfigyelései, Akadémiai kiadó, Bp. 1991, s.92-94.

Záhrada je vytvorená v najnovšom štýle. Prvé, čo uvidíme, je veľký a dlhánsky kostrový parter plno kvetov a ôsmimi zelenými kvetináčmi. Parter okrem toho zdobí 12 krásnych veľkých váz. Naľavo odtiaľ sa ťahá dlhánska, tienistá promenáda so 40 stromami a lavičkami, ďalej arkadovitý stromorad na spôsob Chantilly vo Francúzku. Vysokú hrabovú ohradu zdobí 19 váz, vedľa jednej kovová busta grófa Mikuláša Esterházyho. Veľmi verná podobizeň grófa bola liata v Petrohrade a stála 4000 forintov. Trošku ďalej v záhrade stojí krásna okrúhla talianska budova, strechu ktorej zdobí zábradlie s desiatimi skupinami detí, v sále budovy dva zelené lustre, jeden veľký trumeaux, dve busty známych osobností, osem svietnikov a dva stoly z mramoru. Pred budovou stoja štyri veľké vázy, dve fontány a jedna krásna holandská hriadka klinčekov.

Na druhej strane sa nachádza park, ozdobný lesík. Radosť sa pozeráť na krásne strihané stromorady, na čínsky pavilón, na umelú skalú, ktorú vidieť z ôsmich stromoradov. V okolí Čeklisa všetky cesty sprevádzajú stromorady. V takto vytvorenej záhrade žijú divé zvieratá. Po polhodinovej ceste sa dostaneme do bažantnice, kde nájdeme všetko, čo si len prajeme. Najprv sa dostaneme k poľovne, na čistinke pred ňou stojí holubník s anglickými, holandskými a indickými holubmi. Odtiaľ vedie cesta k oplotenému krovu, ktorú zhora zakryli sieťou, pod ktorým sídlia domáce, čínske a zlaté a strieborné indické bažanty. Nasleduje rozhľadňa na kopci, ďalej háj s dlhánskymi krytými stromoradmi. V tomto háji sa nachádza zajacov vršok zajacov plný zvieratami pochádzajúcimi z Moskvy. O kúsok ďalej sa nachádza jazierko korytnačiek, potom dom vtákov s bielymi kakadumi, za ktorým sa dostaneme k ohradeným danokom a nakoniec ku klietke štvorrohej tripoliskej antilopy. Úplne na konci je ohradená plocha, kde sa z Indie

dovezené anglické jelene, ktoré síce nie sú veľké zvieratá, ale ich biele flaky sú ozaj veľmi krásne na pohľad.

*Trochu ďalej sa dostaneme k milému letníku, na prízemí ktorého je šesť izieb. Zariadenie jednej je mimoriadne vkusné. Tapeta v nej je nažltlo sfarbené plátno so zelenými pruhmi. Tapetu lemuje jemne rezané zelené rámy. Na stene miestnosti vidieť 16 olejomalieb, na ktorých sú zobrazené krásne ženské postavy. Tieto obrazy pochádzajú od grófa Rotaryho z Petrohradu, každý kus stál 50 zlatých. Rámy obrazov sú ladené do biela na ktorých sa ťahajú zelené rastlinky. Nad štyrmi dverami sú zavesené antické sochy (hlavy), okolo ktorých tečú z dreva vyrezané vence zafarbené nazeleno vedľa ktorých sú po dva detské reliéfy. V jednom výklenku hodvábný diván, nad ním pozlátené hodiny, pred ním stolík vyrezaný z indického dreva lemovaný pozláteným bronzom, na ňom pozlátená písacia súprava. V strede miestnosti visí krásny anglický luster ozdobený vencami a pozláteným bronzom. Podlaha je vyhotovená z orechu. Dva stoly stoja tu z mramoru popolovej farby s bielymi pruhmi. Ďalšia izba je trochu menšia, jej tapety sú vyhotovené z hodvábného atlasu bielej farby s modrým pruhovaním. Krásny je biely krb z carrarského mramoru zdobený vencovým reliéfom. Vedľa neho trumeaux so sklom v hodnote 900 forintov, ktorý lemuje na bielo a belaso maľovaný vyrezaný rám. Na krbe stoja dve tmavomodré vázy, ktoré lemuje pozlátený bronz, stoja na bielom alabastrovom podstavci, nahá bohyňa sa kloní nad vázu, vedľa nej dieťa, na podstavci reliéfové pozlátené písmo: *In me labor et voluptas*. Ďalej sú tam sklenené kvetníky s pozláteným bronzovým lemom. Na jednej skrinke vyhotovenej z červeného indického dreva stojí moderná pozlátená hodina a dva pozlátené svietniky. Diván a stoličky sú obtiahnuté bielym atlasom s modrým pruhovaním. Aj ostatné izby sú pekné.*

Z letníku vracajúc sa do záhrady pod ďalším krytým stromoradom dostaneme sa do malej botanickej záhrady, potom k včelníku, v ktorej stoja žlté úľy rozmiestnené akoby šachovnica. Vľavo trochu ďalej na kopci je vinič s ovocnými stromami. Cez luboveň sa nakoniec sa dostaneme do druhej časti lesa k pustovníctvu, ktorá vyzerá ako trstinou krytá skala s lomenými oknami. Jej dvere sú obložené stromovou kôrou, na dverách je nápis: „Fata volentem nuncunt, nitentem trahunt.” Vo vnútri olejomalba na stene, na nej truhla z ružového mramoru, pod ňou chliev, Saturnus s kosákom, pri jeho nohách dve grácie, na jeho boku zrúcanina s vázou, rád zlatej rúny na podstavci a nápis: „Omnes eodem cogimur, impositura Cymbae. Anno 1773 fact.” Okrem toho je tu ešte jedna malba, ktorá zobrazuje grófa Esterházyho vo vlastnej knižnici s ôsmimi spoločníkmi.

Odtiaľ cez krytý stromorad sa dostaneme do zoologickej záhrady oválneho tvaru, v ktorej stojí domček na červeno-zelene zafarbenými vežami, ktoré slúžia domovom pre holubov. Okrem tohto domu je tu ešte štyri domčekov. Medzi nimi dokopy desať fontán, do ktorých tečie voda z vodnej veže v lese. Vo veži je šesťdesiatvedrová nádrž, do ktorej pumpuje jeden človek pol dňa vodu dennodenne a s týmto množstvom fungujú fontány šesť hodín každý deň. Okrem toho je vidieť tam päť kliebok, v prvej sú indické žeriavy, v druhej biele pávy, v tretej prepelice, vo štvrtej a piatej ďalšie farebné sliepky. Neďaleko toho je jazierko pre kačice. Na oválny kopček uprostred jazierka sa dostaneme cez most, nad ktorým sa týči slnečník, ktorý dáva tieň lavičke pod ním. Okolo vody postavili sedem domčekov pre vodné vtáctvo. Nájdú sa tu africké husy, kačice, labute a iné vtáky. Keď sa odtiaľ vrátíme, dostaneme sa na miesto plné jeleňov a srnok. Potom sa dostaneme k ďalšiemu letníku, na stenách vo vnútri ktorého sú namaľované egyptské a rímske krajinky a ruiny. Z domu cez štyri stromorady sa vyskytuje

nádherný pohľad hlavne na výšine stojací čeklísky kaštieľ. V blízkosti tohto miesta, v lese sú kolotoče, kolkárne a iné inštrumenty slúžiace na rozptýlenie. V tejto časti sa nachádzajú aj stajne pre biele angorské kozy, v ich blízkosti vidieť veľmi tlsté indické svine. Ned'aleko žije v kletke jedna kuna, ktorú sítia výlučne vajičkami. Zase inde vidieť pasúce sa krásne švajčiarske a z iných krajín pochádzajúce kravy.

Čeklís je ozajstným ostrovom zábavy, lebo je tam tak veľa vecí, že sa nikomu nezunaví život na vidieku. Arcikňažná Kristína, vládkyňa Nizozemska každý rok tu trávila niekoľko mesiacov s manželom. Ba r. 1766 tu bola s celým dvorom, na počesť tejto udalosti postavili červený čínsky dom v starej bažantnici, odkiaľ sa mohol celý dvor kochať v panoráme. Chytali ryby na Dunaji, usporiadali čínske jazdecké preteky, liezli na stromy na holandský spôsob, a postavili aj jarmok, na ktorom stáli búdky vymaľované charakteristicky pre jednotlivé národy. Boli tu Peržania, Turci, Saracény, Hindovia, Armény, Holand'ania, taliani atď. Jarmoku sa zúčastnilo tisíce ľudí z okolia.. Keď sa skončil jarmok, dvor sa nasťahoval späť do kaštieľa...

Ďalšia veľká slávnosť bola 10. augusta 1775., kedy arciknieža Ferdinand s manželkou Beatrix a ďalšími kráľovskými výsostami, s Máriou Annou, Máriou Alžbetou a Máriou Kristínou a jej manželom, Albertom, sasko-teschenským kniežaťom navštívili grófa Esterházyho. Z tejto slávnosti sa dá jasne vyčítať, aký vzťah mal zemepán k svojim poddaným. V ten deň z dobrej vôle zemepána tu dvanásť sedliackych párov uzavrelo manželstvo skoro ráno v kaplnke. Svadba sa konala v bažantnici. Každý novomanželský pár mal vlastný stôl, vedľa ktorého stála trojhranná pyramída, na ktorej bolo vidno všetko potrebné k sedliackej domácnosti: kompletný pluh, kosy, kosáky, ryly a kuchynské náradie. Nakol'ko ale medzi novomanželmi bol aj jeden stolár a obuvník, na ich pyramíde boli náradia im potrebné. Okrem

toho dostal každý z nich 9-9 nových šiat, jednu kravu, v jednom hodvábnom mešci peniaze, ďalej posteľnú bielizeň a obrusy.”⁴⁸

Posledná dôležitá udalosť pre starý Čeklís sa odohrala r. 1910, kedy americký prezident Theodor Roosevelt súkromne navštívil grófa Alberta Apponyiho v Éberharde, ale navštívil aj okolie, a v Čeklísi nastúpil na rýchlik do Viedne, keď odcestoval domov. Na stanici mal krátky prejav pred novinármi, vtedy sa vyhotovila známa fotografia s čeklísanmi.

Krvavé dvadsiate storočie úplne zlikvidovalo uhorskú aristokraciu aj s jeho prepychovým životom, aj s kaštieľmi v celej Karpatskej kotline. Po druhej svetovej vojne sa zničili vidiecke kaštiele a kúrie. Komunisti síce si vyvlastnili niektoré z nich, ale nevedeli čo s nimi. Situácia sa v podstate nezmenila ani po roku 1990, veď obce ani teraz nemali nato financie, aby si sami zrenovovali znivočené budovy, väčšina z nich sa tak dostala do rúk cudzincov a len dúfať môžeme, že oni aspoň čiastočne im prinavrátia bývalú krásu a slávu.

⁴⁸ Opis parku podľa Rotensteina. In: Rapaics R.: Magyar kertek, kertművészet Magyarországon, 1940, Bp., s. 111-113.

Bibliografia:

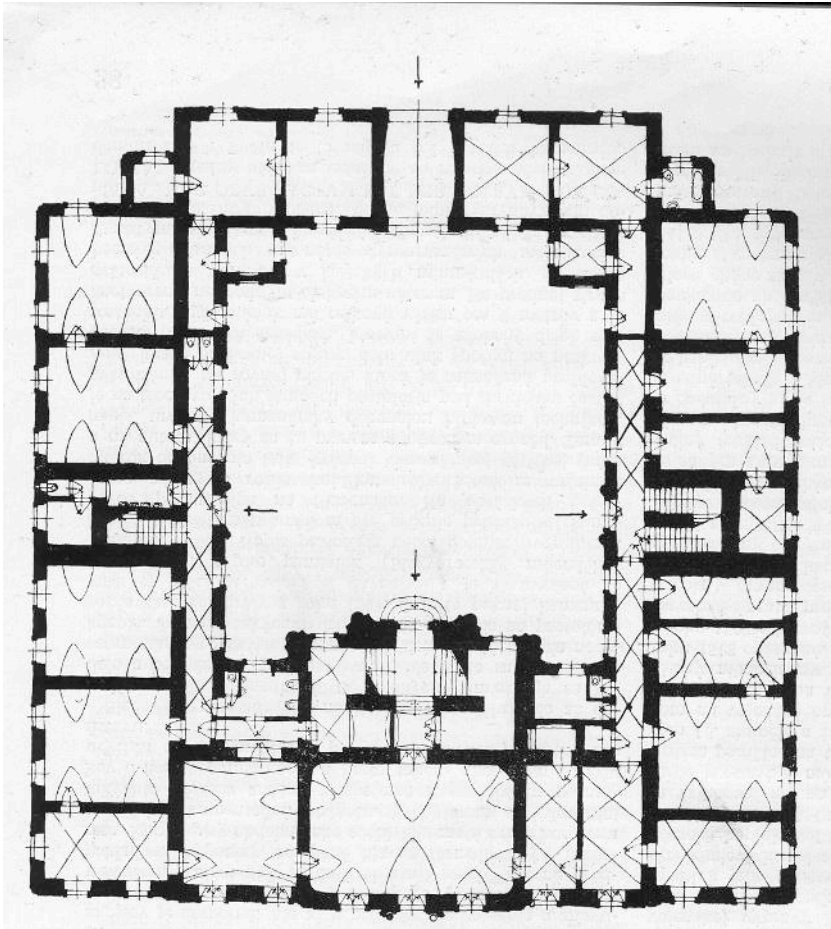
1. Johann Mathias Korabinszky : Geographisch-Historisches und Prudukten Lexikon Ungarn..., Pressburg, 1786
2. G.E. v. Rotenstein: reisen durch einen Theil des Königreichs Ungarn im Jahre 1763 und folgenden Jahren. In.: Bernoulli's Sammlung kurzer Reisebeschreibungen und andere zur Erweterung der Länder – und Menschenkenntnis dienender Nachrichten, X. Berlin –Leipzig 1781-1784.
3. G.E. v. Rottenstein: Lust-Reisen durch Bayern/.../ Östereich, Mähren, Böhmen und Ungarn in den Jahren 1784 bis 1791, Leipzig, 1793.
4. Kovačičová, B.: Kaštieľ v Bernolákove. Pamiatky a múzeá, 4, 1955
5. Súpis pamiatok na Slovenku, 1967
6. Ivan Rusina a kolektív: Dejiny Slovenského Výtvarného umenia, Barok, Bratislava, 1999
7. Voit, Pál,: Franz Anton Pligam, Budapest, 1982
8. Horváth, P.: Niekoľko archívnych umeleckohistorických údajov zo 17. a 18. storočia. Vlastivedný časopis, 21, 1972
9. Horváth, P.: Výtvarní umelci a stavební remeselníci na Slovensku v posledných storočiach feudalizmu. Vlastivedný časopis, 28, 1979
10. Pötzl-Malíková, M.: František Portenhauser – bratislavský staviteľ 1. polovice 18. storočia. Ars 1993
11. Horváth, P: Výtvarní umelci a stavební remeselníci..., (3. časť slovníka.. Vlastivedný časopis, 27, 1978
12. Rusina, I.: Barokový maliar Jozef Daniel Michorn. Vlastivedný časopis, 24, 1975
13. Posthuma memoria Josephi Esterházii de Galantha, 1754 Trnava

14. Rusina, I.: Barokový maliar Jozef Daniel Michorn. Vlastivedný časopis, 24, 1975
15. Mária Pötzl – Malíková,: Bývalé súsošie Panny Márie so sv. Štefanom v areáli kaštieľa v Bernolákove a jeho tvorca Anton Leidenfrost, In.: Ars, 1995,č.1
16. Anna Petrová-Pleskotová: Dokumenty o umleckej, umelecko-remeselníckej a stavebnej aktivite na panstve a objektoch grófa Františka Esterházyho z rokov 1738-1785, In.: Ars, 1995
17. G. Györffy Katalin. Kultúra és életforma a XVII. századi Magyarországon, Idegen utazók megfigyelései, Akadémiai kiadó, Bp., 1991
18. H. Balázs Éva: Ki volt Rotenstein? Egy forrás azonosítása, Ars Hungarica, 1987
19. Rapaics R., Magyar kertek, kertművészet Magyarországon, 1940, Budapest
20. Tkáč F.: Barokový pranie v Bernolákove, Ochrana prírody a pamiatok (OPP), 1966, č.7
21. Tvarožek, Ivan: Areál kaštieľa v Bernolákove/Obnova súboru/, INF. BUL. PÚK., č 16. Informačný bulletin Projektového ústavu kultúry, 1985
22. Tvarožek, Ivan: Príprava a obnova kaštieľa v Bernolákove Pamiatky - Príroda, XIX, 1988, č.4
23. Kopčová, Viera: Pomôžme zachrániť kaštieľ, AD: Hmlistá budúcnosť slovenských kaštieľov „ Za málo peňazí málo muziky“, Národná obroda, 1, 1990, č.86,

24. Mrňa, Ľubomír: Hľadájú nového majiteľa, Kaštieľ Čičove, Bernolákove, Galantne – Ne boj sa, Pamiatky – Súčasnosť, 1/21, 1990, č. 2,
25. Vojtková Viera: Bariéra starých predpisov nepadla. Osud kaštieľa v Bernolákove perspektívny, no veľmi neistý, Národná obroda,1, 1990, č 186
26. Slívka, Michal: K stredovekým dejinám Bernolákova (Čeklíša) a jeho okolia, Zborník SNM, História, Martin, Osveta 1987
27. Drastich, Miloš: Bernolákovský gróf. Záchrana poškodenej krajiny architektúry, Technické noviny –Roč. 41, č.44 (1993) –S. 1 a 10
28. Stencláková, Nela : Kujan paša puří a terk, In. Práca – Roč. 47. č.46 (1992)
29. Švolík Jozef: Barbarstvo po slovensky, z fontány kaštieľa v Bernolákove zmizlo 5 vzácných reliéfov! In: Hlas ľudu –roč. 38, č. 71, 1992
30. Kosáry Domonkos: Újjáépítés és polgárosodás 1711-1867, 1990. Budapest
31. Gudenus János: A magyarországi főnemesség XX. Századi genealógiája, CD-ROM
32. Čeklíský zámok, Slovenský denník, č.127,02.06.1927
33. Nyugatmagyarország metropolisába, Nyugatmagyarországhirado, 231. szám, 1894.10.11
34. Szentesi Edir: Lábjegyzetek a Garassalkovich levéltár három kerttervéhez, In: Ars Hungarica, XXII. évf., 1994,1
35. Buzási Enikő: Az Esterházyak családi arcképei, a tatai Kuny Domokos Múzeum gyűjteményéből III., Komárom

36. Esterházy J.: Az Eszterházy család oldalágainak leírása, 1901.
Budapest
37. Dr. Zdenko Nováček: Hudobné rezidencie na západnom Slovensku,
1971 Bratislava
38. Kelényi, Gy: Kastélyok, kúriák, villák, 1974, Budapest
39. Horváth Hilda: Régvolt magyar kastélyok, 1998, Budapest
40. Roosevelt, Apponyi és a Habsburg Monarchia, In *Századok* 1997/6
41. Pesti Hírlap, April 20, 1910

Príloha:

Pôdorys kaštieľa

1910

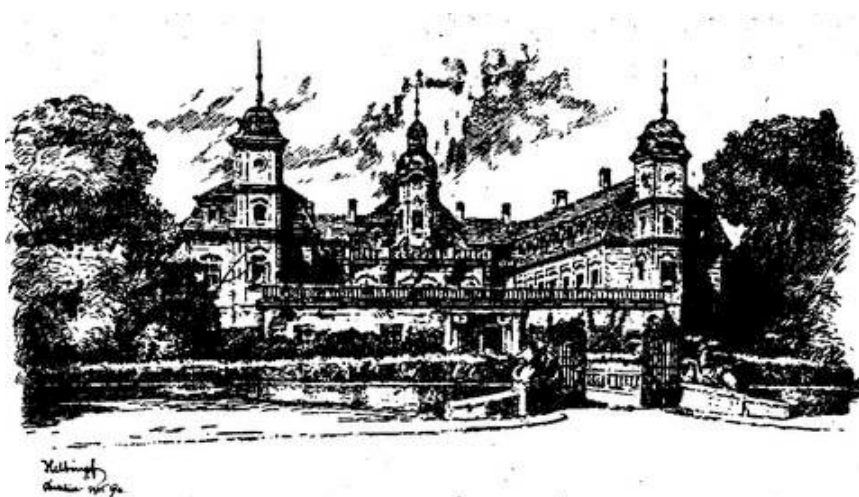
1910

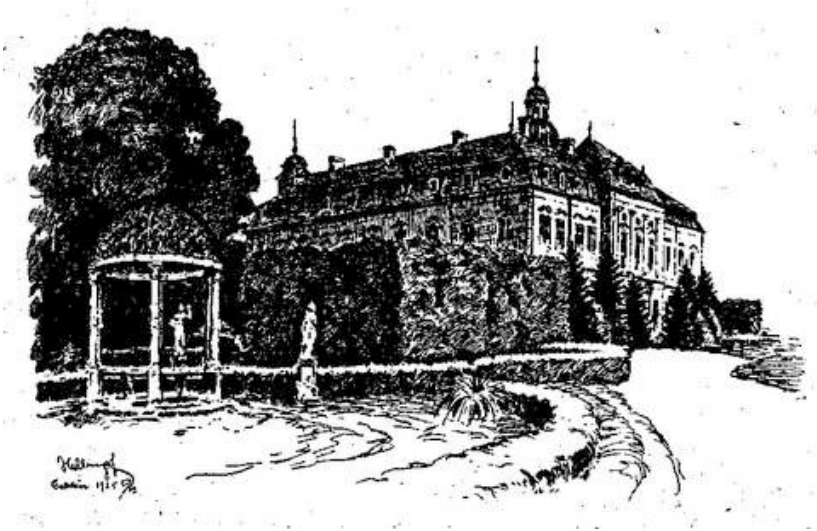

1910-1920

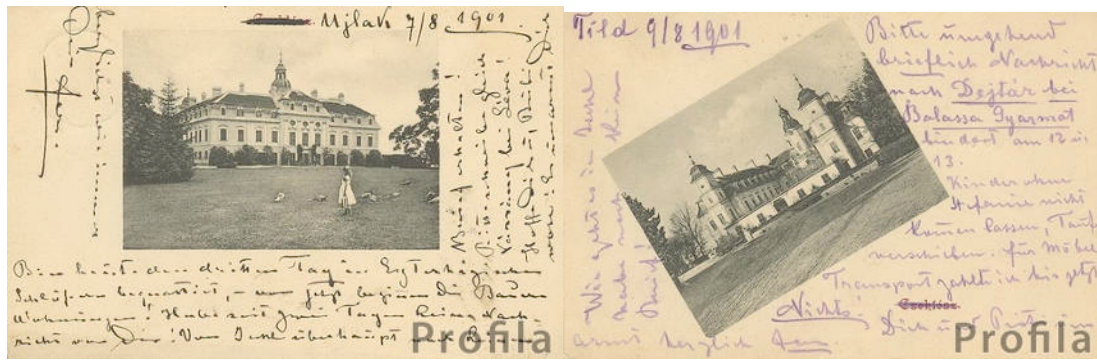
1910-1920

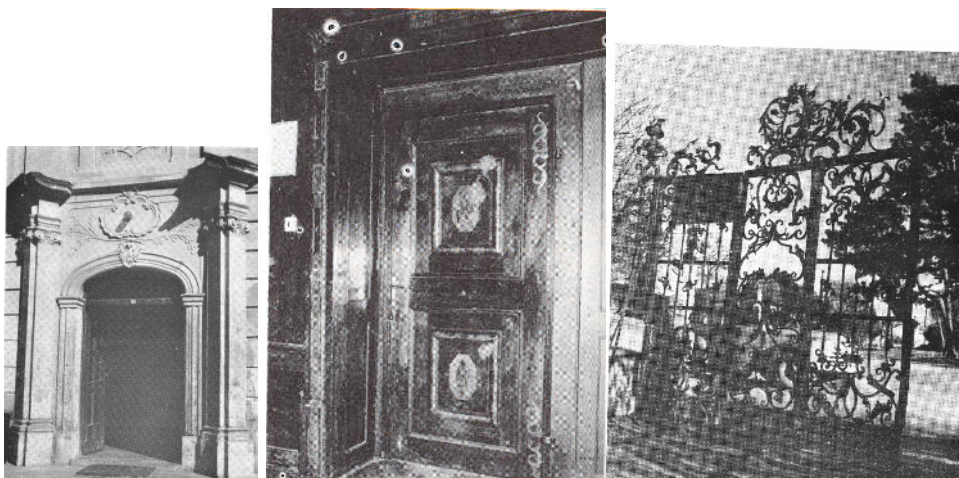
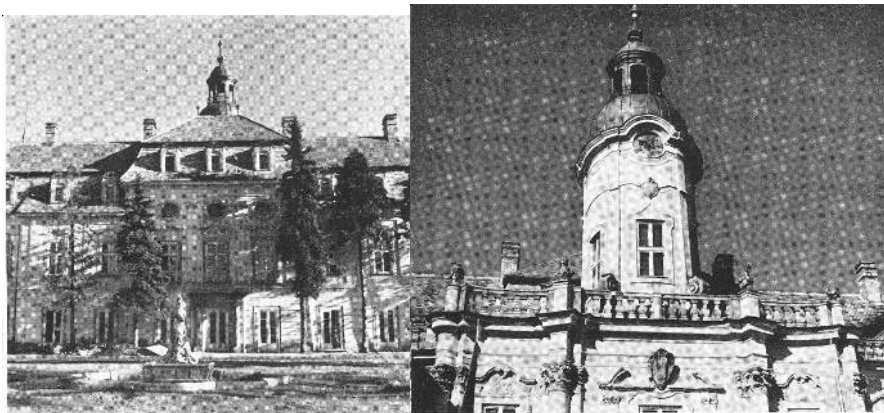
1929

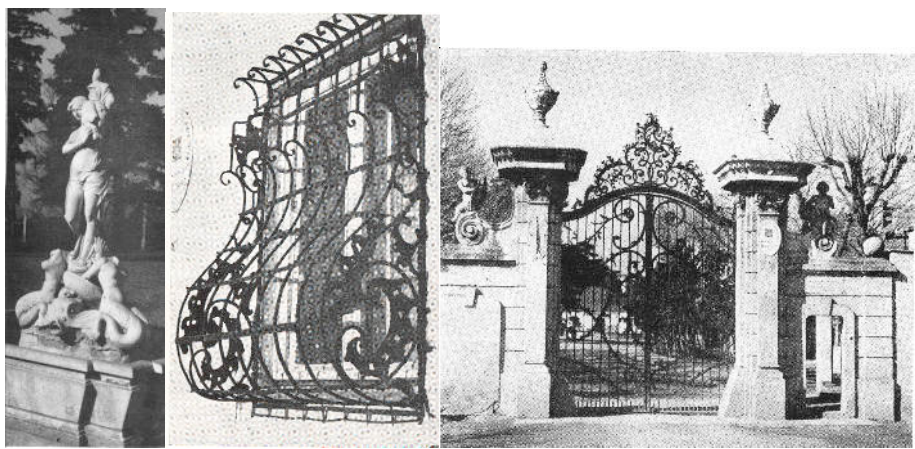

1901

1955

Gróf Mikuláš Esterházy (1583-1645)

Knieža Pavol Esterházy (1635-1713)

Gróf Jozef Esterházy (1682-1748)

Gróf František Esterházy, (1715-1785), uhorský kancelár

Gróf Karol Esterházy, egerský biskup (1725-1799)